

Midterm evaluatie van LEADER+ Vlaanderen

Eindrapport fase I

In opdracht van:

**Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Administratie Land- en Tuinbouw**

Uitgevoerd door:

IDEA Consult:

**Dr. Dafne Reymen
Katrien Rommens**

Brussel, December 2003

Inhoudsopgave

	p.
Beknopte samenvatting	I
1.1 Inleiding	I
1.2 Plan van aanpak	II
1.3 Stand van zaken uitvoering Leader+ programma Vlaanderen	II
1.4 Financiële synopsis	II
1.5 Analyse van het programmabeheer	III
1.5.1 Programmastructuur	III
1.5.2 Toepassing van de Leader+ methode	IV
1.5.3 Relevantie en Coherentie	IV
1.5.4 De processen	V
1.6 Analyse van het Leader+ programma	VI
1.6.1 Onderdeelspecifieke evaluatievragen	VI
1.6.2 Impact evaluatievragen	VII
1.7 Monitoring	VII
1.7.1 Financiële monitoring	VIII
1.7.2 Inhoudelijke monitoring	VIII
1.7.3 Doelstelling van het monitoringsysteem	IX
1. Inleiding	1
2. Plan van aanpak	4
2.1 Gefaseerde aanpak	4
2.2 Opstartvergadering	4
2.3 Deskresearch	5
2.4 Interviews	5
2.5 Werkvergadering	6
2.6 Workshop	6
3. Stand van zaken uitvoering Leader+ programma in Vlaanderen	7
3.1 Onderdeel 1: Steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën	7
3.2 Onderdeel 2: Interterritoriale en transnationale samenwerking	8
3.3 Onderdeel 3: Netwerkvorming	8
4. Financiële synopsis	9
4.1 Geprogrammeerde budgetten	9
4.2 Naleving van de n+2 regel	10
5. Analyse Programmabeheer Leader+ Vlaanderen	12
5.1 Programmastructuur	12
5.1.1 Europese Commissie – DG Landbouw	12
5.1.2 Toezichtscomité	13
5.1.3 Beheers- en betaalautoriteit	13
5.1.4 De Plaatselijke Groepen	14
5.1.5 De provincies	15
5.1.6 De projectpromotoren	15
5.2 Toepassing van de Leader+ methode	16
5.2.1 Samenvatting Leader+ methode	16
5.2.2 Evaluatievragen rond de toepassing van de Leader+ methode	17
5.3 Relevantie en coherentie	20
5.3.1 Relevantie – geactualiseerde SWOT	20
5.3.2 Coherentie	25
5.4 De processen	30
5.4.1 De beheersdienst ALT	30

5.4.2	<i>Plaatselijke groepen</i>	33
5.4.3	<i>Beantwoorden van de relevante evaluatievragen</i>	36
6	Analyse programma Leader+	38
6.1	Onderdeel 1: geïntegreerde territoriale strategieën voor plattelands-ontwikkeling van experimentele aard.....	40
6.2	Onderdeel 2: steun voor samenwerking tussen plattelandsgebieden.....	42
6.3	Onderdeel 3: Netwerkvorming	43
6.4	Impact van het programma.....	43
6.4.1	<i>Impact op het geografische gebied uit het oogpunt van de algemene doelstellingen van de structuurfondsen</i>	44
6.4.2	<i>Impact van het programma op het geografisch gebied wat de specifieke doelstellingen van Leader+ betreft</i>	45
7	Monitoring	48
7.1	Inleiding	48
7.2	Enkele uitgangspunten	48
7.3	Voorstel financiële opvolging	51
7.4	Inhoudelijke opvolging.....	53
7.4.1	<i>Identificatie van de promotor</i>	53
7.4.2	<i>Partnerschappen</i>	54
7.4.3	<i>Identificatie van het project</i>	55
7.4.4	<i>Identificatie van de doelgroep</i>	55
7.4.5	<i>Identificatie van de indicatoren</i>	56
7.5	Afspraken en besluit rond monitoring	61
8	Conclusies en aanbevelingen	63
8.1	Conclusies	63
8.2	Aanbevelingen.....	64
	Lijst van Tabellen	66
	Lijst van Figuren	67
	Bijlagen	68
	Bijlage 1: Overzicht van de behandelde evaluatievragen	69

Beknopte samenvatting

1.1 Inleiding

Op 20 december 2001 werd door de Europese Commissie het Leader+ programma voor Vlaanderen goedgekeurd voor de programmaperiode 2000-2006. Leader+ heeft als doelstelling plattelandsactoren te helpen het potentieel van hun plaatselijke regio op langere termijn te ontwikkelen. Het Leader+ programma bestaat uit 4 onderdelen die al dan niet verder worden opgesplitst in prioritaire thema's of maatregelen zoals wordt weergegeven in Tabel i.

Tabel i: Het Leader+ programma

Onderdeel	Thema (of maatregel)
Onderdeel 1: Steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën voor plattelandsontwikkeling	Thema 1: gebruik van nieuwe know how en technologieën om producten en diensten van de plattelandsgebieden concurrerender te maken
	Thema 2: de verbetering van de leefkwaliteit in de plattelandsgebieden
	Thema 3: de valorisatie van de plaatselijke producten, met name door via collectieve maatregelen de toegang tot de markten voor kleinschalige productiestructuren te vergemakkelijken
	Thema 4: de valorisatie van de natuurlijke en culturele hulpbronnen, met inbegrip van de valorisatie van de in het kader van Natura 2000 aangewezen gebieden van communautair belang
Onderdeel 2: Steun voor samenwerkingsverbanden tussen gebieden	Maatregel 1: technische bijstand bij de samenwerking
	Maatregel 2: interterritoriale samenwerking
	Maatregel 3: transnationale samenwerking
Onderdeel 3: Netwerken	
Onderdeel 4: Technische bijstand	

Voor dit programma is een tussentijdse evaluatie voorzien. Vermits de Leader+ programma's relatief laat van start zijn gegaan onderscheidt de Commissie twee fasen in de tussentijdse evaluatie. In een eerste fase dient de aandacht vooral te gaan naar een beoordeling van de relevantie van het programma en naar het proces (een beoordeling van de LEADER+ methode alsook van de geschiktheid van de regelingen voor financiering, beheer en controle). De beoordeling van de resultaten wordt uitgesteld tot later in de programmeringsperiode (einde 2005), wanneer reeds resultaten verwacht kunnen worden.

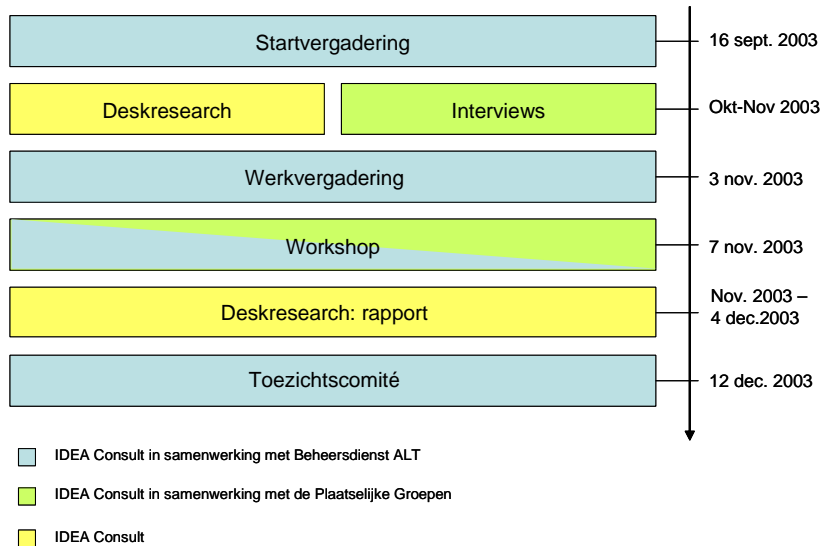
Het bijgevoegde rapport bevat de resultaten van de eerste fase van de tussentijdse evaluatie. Deze eerste fase heeft zich gericht op de volgende aspecten:

- Overzicht van de stand van zaken in de uitvoering van het programma
- De relevantie en de coherentie van het Leader+ programma in Vlaanderen
- Evaluatie van het programmabeheer en de toepassing van de Leader+ methode
- Beantwoorden van evaluatievragen reeks 1 en 5 en aanzet tot beantwoorden van de overige evaluatievragen
- Uitwerken van een monitoringinstrument

1.2 Plan van aanpak

Bij de opmaak van de tussentijdse evaluatie werd een gefaseerde aanpak gevolgd die schematisch wordt weergegeven in onderstaande figuur. Per fase werden aangepaste onderzoeksmethoden toegepast.

Figuur i: Gefaseerde aanpak

1.3 Stand van zaken uitvoering Leader+ programma Vlaanderen

De stand van zaken van de uitvoering van het Vlaamse Leader+ programma verschilt naargelang de verschillende onderdelen van het programma. Tabel ii. vat de stand van zaken weer per programmaonderdeel.

Tabel ii: Overzicht stand van zaken

Onderdeel programma	Uitgevoerde activiteiten
Onderdeel 1: ontwikkelingsplannen	1. Plaatselijke ontwikkelingsplannen geselecteerd door Vlaanderen, 2. Plaatselijke groepen opgericht 3. Oproepen en selectieprocedure projecten zijn lopende 4. Start meeste projecten voorzien voor eerste helft 2004
Onderdeel 2: Samenwerking	- Onderdeel nog niet opgestart, projectoproep gepland voor begin 2004
Onderdeel 3: Netwerking	- Overheidsopdracht uitgeschreven voor oprichting activieringscel - Vermoedelijke start begin januari 2004

1.4 Financiële synopsis

Aan Vlaanderen werd door Europa 4,3 mio Euro EOGFL cofinanciering toegekend voor de programmaperiode 2000 – 2006. Tegenover het EOGFL bedrag heeft het Vlaamse Gewest hetzelfde bedrag geplaatst zodat men in totaal over ongeveer 8,6 mio euro publieke financiering beschikt. Het grootste deel

hiervan, met name 88,12% wordt besteed aan onderdeel 1, de gebiedsgebonden strategieën die door de PG's werden uitgewerkt. Elke plaatselijke groep (5 in Vlaanderen) kreeg hetzelfde subsidiebedrag toegekend.

N+2-regel

De n+2 regel stelt dat de toegekende Europese subsidies die binnen een bepaald jaar worden vastgelegd, binnen de twee daarop volgende jaren moeten besteed zijn. Dit maakt dat de plaatselijke groepen tegen eind 2004 ongeveer 2,862 mio € dienen te besteden (Europese + Vlaamse middelen), dit is 572.400 € per plaatselijke groep. Doordat de meeste plaatselijke groepen nog geen projecten hebben goedgekeurd, werden nog geen of weinig middelen vastgelegd die rechtstreeks verbonden zijn aan projecten. Wanneer geen oplossing wordt gevonden dreigt men een deel Europese en dus ook Vlaamse cofinanciering te verliezen.

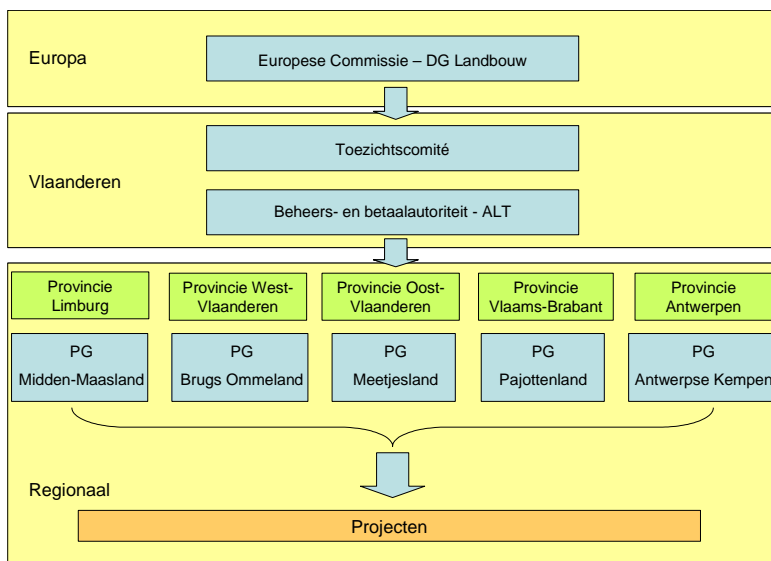
1.5 Analyse van het programmabeheer

Bij de analyse van het programmabeheer werd naar de volgende aspecten gekeken: de programmastructuur, de toepassing van de Leader+ methode, de relevantie en coherentie van het programma en de processen. De belangrijkste bevindingen en conclusies worden hier even op een rij gezet.

1.5.1 Programmastructuur

In Vlaanderen rust het beheer en de betalingsautoriteit bij de Administratie Land- en Tuinbouw (verder ALT). Zij staat ondermeer in voor, het goedkeuren van de ontwikkelingsplannen, het ondersteunen van de PG's en voorziet een jaarlijkse rapportage aan de Europese Commissie inzake de uitvoering. Het toezicht op de uitvoering gebeurt door het Toezichtscomité. Het Vlaamse Toezichtscomité bevat 13 leden waarin ALT, de 5 provincies, de EC, de sociaal-economische partners en de Vlaamse regering vertegenwoordigd zijn. Hun belangrijkste taak is de activiteiten van de beheersdienst te bekrachtigen. De eigenlijke uitvoering van programmaonderdeel 1 ligt bij de 5 plaatselijke groepen: PG Pajottenland+, PG Antwerpse Kempen (PAK+), PG Meetjesland, PG Brugs Ommeland en PG Midden-Maasland. Naast het opstellen van het ontwikkelingsplan staan zij ook in voor de uitvoering ervan. Dit houdt in dat zij ondermeer verantwoordelijk zijn voor de selectie van projecten, de begeleiding van de promotoren, de financiële en inhoudelijke opvolging van de uitvoering van hun ontwikkelingsplan en voorlichting en publiciteit. Tevens dienen de PG's mee te werken aan programmaonderdeel 2 "samenwerking" en programmaonderdeel 3 "netwerking". Tot slot spelen ook de provincies een belangrijke rol. In het verleden hebben zij de PG's ondersteund bij het opstellen van de ontwikkelingsplannen en hebben zij de ingediende plannen van hun regio geselecteerd. Zij ondersteunen de PG's bij de uitvoering van het plan door onder andere het ter beschikking stellen van personeel en zij zorgen voor de coördinatie tussen de verschillende Europese programma's die op hun grondgebied in uitvoering zijn. Figuur ii vat de programmastructuur van Leader+ schematisch samen.

Figuur ii: Programmastructuur Leader+ in Vlaanderen

Bron: IDEA Consult

1.5.2 Toepassing van de Leader+ methode

De Leader+ methode houdt de volgende principes in: gebiedsgebonden aanpak, aanpak van onderop (bottom-up), duurzame ontwikkeling, uitvoeringautoriteit bij PG's, geïntegreerde aanpak, experimenteel karakter, interterritoriale en transnationale samenwerking en netwerking.

We stellen vast dat tot op heden veel aandacht werd geschonken aan de Leader+ methode bij het opstarten van het programma, de selectie en de opmaak van de ontwikkelingsplannen en bij de oproep en selectie van de projectvoorstellen. De Leader+-principes worden volledig vertaald in de selectiecriteria zowel voor de selectie van de ontwikkelingsplannen als momenteel voor de selectie van de projecten op regionaal niveau. We stellen tevens vast dat tijdens de oproepfase en de voorbereiding van de projectselectie acties werden ondernomen die de Leader+ principes kunnen versterken. De effectieve integratie van de Leader+ methode in de volgende uitvoeringsfasen zal uitgebreider kunnen onderzocht worden wanneer de projecten zullen opgestart zijn en er reeds resultaten geboekt zijn.

1.5.3 Relevantie en Coherentie

Relevantie

Voor het nagaan van de relevantie van het programma werd een ge-update SWOT opgemaakt. Hieruit bleek dat de situatie en de problemen op het platteland niet drastisch zijn gewijzigd ten opzicht van de SWOT die werd opgesteld in de ex-ante evaluatie. Ook de doelstellingen van Leader+ zijn ondertussen niet gewijzigd. Hierdoor kunnen we besluiten dat het huidige Leader+ programma nog steeds een antwoord biedt op de plattelandproblematiek, dit zowel wat betreft het economisch luik als het sociaal en het milieuluik.

Interne coherentie

Vermits de drie hoofddoelstellingen van Leader+ (Herstel en behoud van de eigenheid van de plattelandsgebieden, Ontwikkelen van een duurzame landbouw en Verhogen economische betekenis van plattelandsgebieden) niet zijn gewijzigd sinds 2000 blijven ook wat betreft de interne coherentie, de conclusies van de ex-ante evaluatie geldig. De doelstellingen zijn onderling coherent en niet strijdig. Ook kunnen we stellen dat de 4 thema's zeer ruim zijn gedefinieerd. In het bijzonder thema 2 (de verbetering van de leefkwaliteit in de plattelandsgebieden) kan zeer breed geïnterpreteerd worden. De 4 thema's zijn nauw met elkaar verbonden, vullen elkaar aan en kunnen elkaar versterken. Verder kunnen we stellen dat de inhoud en de gegeven voorbeelden van bepaalde thema's elkaar op sommige vlakken overlappen.

Externe coherentie

Wat de externe coherentie (d.w.z. de samenhang van Leader+ met andere beleidsprogramma's die relevant zijn voor het platteland) kunnen we besluiten dat bij Leader+ voldoende mechanismen werden ingebouwd opdat dubbelfinanciering van projecten en overlapping tussen de verschillende beleidsprogramma's maximaal worden vermeden. Ten eerste zorgt de betrokkenheid van de provincie bij de selectie van de ontwikkelingsplannen ervoor dat er voldoende afstemming plaatsvindt met het provinciaal plattelandsbeleid en met andere Europese programma's zoals het PDPO en Interreg, die eventueel op het provinciaal grondgebied in uitvoering zijn. Bovendien beperkt ook de Leader+ methode door haar unieke karakteristieken het risico op dubbelfinanciering en overlapping. Zo is Leader+ bijvoorbeeld het enige programma dat "experimentele projecten of methodieken" toelaat zodat deze projecten sowieso niet onder een ander programma kunnen gefinancierd worden.

1.5.4 De processen

Men kan stellen dat zowel ALT als de PG's de nodige oproepkanalen hebben gebruikt opdat een voldoende massa werd bereikt en gestimuleerd voor het indienen van ontwikkelingsplannen enerzijds en projectvoorstellen anderzijds. Hierbij kan gesteld worden dat voldoende acties werden ondernomen om nieuwe gebieden aan te trekken. Specifiek bij de PG's konden verschillende vormen van indieningsprocedures geïdentificeerd worden: een 2-fase indiening bestaande uit een ideeënronde en een projectronde, een rechtstreeks projectindiening met eventueel eerst het individueel aftoetsen van een idee en tot slot de kaderprojecten.

Ook de selectieprocedure verloopt zowel bij de beheersdienst als bij de PG's op een gestructureerde en transparante manier. Bovendien werden de nodige mechanismen ingebouwd om eventuele belangenvermenging bij de selectie te minimaliseren. Zo worden bijvoorbeeld leden van de PG die zelf een project indienen uitgesloten van elke selectieactiviteit die hun dossier aanbelangt.

Voor de opvolging en controle van de ontwikkelingsplannen hanteert ALT de door de EC voorgestelde monitoringtabellen. Deze tabellen worden jaarlijks aan de EC overgemaakt. Ook de PG's dienen jaarlijks te rapporteren aan de

beheersdienst over hun vooruitgang in de uitvoering van het ontwikkelingsplan. Uit de gevoerde gesprekken met de PG's is echter gebleken dat zij hiervoor nog geen of slechts beperkt opvolgingsystemen hebben uitgewerkt. Naar aanleiding van deze bevindingen heeft het evaluatieteam een voorstel uitgewerkt voor financiële en inhoudelijke monitoring dat tijdens een workshop met ALT en de PG's werd besproken en aangepast.

Ondersteuning vanuit de beheersdienst ALT naar de PG's toe is voornamelijk van een administratief-technische aard. Wel wordt vanuit de PG's specifiek gevraagd naar een oplossing vanuit ALT voor de n+2 problematiek. De ondersteuning vanuit de PG's naar de projectpromotoren kan als intensief beschouwd worden. Deze ondersteuning vindt plaats tijdens al de fases van uitvoering en kan zowel sterk inhoudelijk (vb. aftoetsen van ideeën, vormen van themagroepen) als technisch administratief zijn (vb. hoe de projectfiche invullen).

1.6 Analyse van het Leader+ programma

1.6.1 Onderdeelspecifieke evaluatievragen

De onderdeelspecifieke evaluatievragen zijn gericht op het meten van de effectiviteit, de impact en de efficiëntie van de verschillende programmaonderdelen. Echter zijn deze aspecten op dit ogenblik moeilijk te meten daar de projecten in onderdeel 1 nog niet zijn opgestart en onderdeel 2 en 3 nog niet of slechts beperkt in uitvoering zijn. Toch werd getracht bij de verschillende evaluatievragen reeds een eerste indicatie van antwoord te geven op basis van de geplande strategieën en acties die worden beschreven in de ontwikkelingsplannen en op basis van de interviewgesprekken. Het gaat dus eerder om indicatieve antwoorden gebaseerd op objectieven dan wel op concrete realisaties. Tevens werd elke vraag geconcretiseerd in een aantal deelvragen met daarbij mogelijke kwantitatieve indicatoren die wanneer zij gemeten worden een antwoord kunnen geven op de vraag. Onderstaande tabel vat de belangrijkste indicatieve antwoorden op de onderdeelspecifieke evaluatievragen samen.

Tabel iii: Indicatieve antwoorden op de onderdeelspecifieke evaluatievragen

Evaluatievraag volgens EC nummering	Indicatief antwoord
Onderdeel 1: Steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën	
Actie 1.1	De samenstelling van de PG op zich zorgt reeds voor een professionalisering en groepering van de plaatselijke actoren op het platteland. Ook de manier waarop de bevolking wordt betrokken bij de uitvoering van het ontwikkelingsplan via de projecten draagt hier sterk toe bij. Zo worden bijvoorbeeld in verschillende gebieden themagroepen opgericht rond gemeenschappelijke ideeën met als doel een geïntegreerde oplossing te vinden voor een door verschillende actoren ervaren probleem.
Actie 1.2	Door de "geïntegreerde" aanpak van Leader+ worden actoren samengebracht vanuit verschillende domeinen, elk met hun invalshoek op het platteland. Hierdoor zal de complementairiteit van het plaatselijk plattelandsbeleid sterk toenemen. Er kunnen tevens belangrijke schaafeffecten optreden.
Actie 1.3	De relevantie en de coherentie van de thema's worden besproken in het hoofdstuk rond relevantie en coherentie. De meeste PG's hebben voor thema 2 gekozen "verbeteren van de leefkwaliteit" omdat dit zeer ruim interpreteerbaar is.

Onderdeel 2: Samenwerkingsverbanden	
Actie 2.1	Ook al is onderdeel 2 nog niet in uitvoering, toch heeft er reeds onderling contact plaatsgevonden tussen de verschillende PG's en hebben zij reeds ervaringen uitgewisseld. Zo heeft er onder andere samenwerking tussen een aantal PG's plaatsgevonden in het kader van de oprichting van de PG en het zoeken naar een geschikte rechtstructuur. Ook met andere niet-Leader+ regio's heeft reeds afstemming plaatsgevonden: bijvoorbeeld tussen Brugs Ommeland en de Westhoek die in een vorig Leader programma zat.
Onderdeel 3: Netwerking	
Actie 3.1 en 3.2	Ook het onderdeel netwerking is nog niet in uitvoering. Wel werd reeds een behoefte en interesse uitgesproken door de PG's om op regelmatige basis ideeën en ervaringen uit te wisselen. De reeds ingerichte bijeenkomsten zoals de informatiesessie door ALT en tevens de workshop worden als zeer positief gewaardeerd.

1.6.2 Impact evaluatievragen

Een gelijkaardige overzichtstabel zoals bij de onderdeel specifieke evaluatievragen kan ook voor impact opgemaakt worden. Niettemin willen we benadrukken dat het meten van impact, het nagaan is van lange termijn en duurzame resultaten. Deze effecten kunnen soms pas een hele periode na afloop van een project gemeten worden. Ook hier gaat het dus om indicatieve antwoorden.

Tabel iv: *Overzicht indicatieve antwoorden op impact evaluatievragen*

Evaluatievraag volgens EC nummering	Indicatief antwoord
Impact vanuit oogpunt van de algemene doelstellingen structuurfondsen	
3.1 milieu	In de verschillende ontwikkelingsplannen worden verschillende acties vermeld die een positieve invloed zullen hebben op het milieu zoals het uitwerken van streekgerichte beheersmaatregelen voor natuur en landschap, waterzuiveringsprojecten, inventarisatie van fauna en flora, aanleggen natuurgebied, ...
3.2 situatie van vrouwen en jongeren	De representatie van vrouwen en jongeren in de projectwerking en in de bereikte doelgroepen is nu nog niet na te gaan. Wel kan gezegd worden dat in verschillende PG's zowel plaatselijke jongerenverenigingen (vb. Groene Kring, Katholiek Landelijke Jeugd) en vrouwenverenigingen (vb. KVLV, De Maasnimfen, Landelijke Vrouwen) zetelen die de belangen van deze twee groepen verdedigen.
3.3 leefkwaliteit en welzijn	Zoals er acties zijn gepland rond milieu zijn er ook acties gepland rond het verbeteren van de leefkwaliteit en het welzijn van de plattelandsbevolking zoals acties rond mobiliteit, inrichten van zorgboerderijen, tewerkstelling en huisvesting.
Impact vanuit oogpunt van de specifieke doelstellingen van Leader+	
4.1 samenwerking en netwerking	Zie onderdeel specifieke evaluatievragen rond netwerking en samenwerkingsverbanden
4.2 endogene hulpbronnen	Voorname lijk thema 2 en thema 4 zullen hier positief op inspelen. Verscheidene acties konden worden teruggevonden in de plannen die een positieve impact hebben op het gebruik van endogene hulpbronnen: leefbare woonkernen, mobiliteit, ruraal ondernemerschap, waterzuiveringsprojecten, stimuleren van verbreding, duurzame landbouw, ...
4.3 mainstreaming	Zie vraag 3.2

1.7 Monitoring

Tot slot werd een opvolgingssysteem uitgewerkt door het evaluatieteam dat een toegevoegde waarde moet bieden voor zowel de plaatselijke groepen, de projectpromotoren, de beheersdienst ALT als voor de externe evaluator. Elk van

deze partijen heeft immers nood aan adequate informatie en gegevens rond de uitvoering van de projecten en het programma in zijn geheel. De voorgestelde financiële en inhoudelijke monitoringinstrumenten moeten het toelaten de nodige informatie en gegevens te verzamelen en te centraliseren met het oog op rapportage, opvolging en bijsturing en evaluatie. Bovendien zullen zij de nodige informatie verzamelen nodig voor het beantwoorden van de evaluatievragen.

1.7.1 Financiële monitoring

De PG's krijgen voor de financiële opvolging van ALT de vrijheid hun eigen ontworpen monitoringsysteem te hanteren op voorwaarde dat ze voldoet aan de vernoemde criteria, namelijk een geïntegreerd systeem dat minstens die velden bevat die verplicht zijn voor de rapportage aan de beheersdienst. Het door het evaluatieteam voorgestelde instrument is een eenvoudige excel tabel met de nodige velden die een inspiratiebron kan zijn om het eigen systeem aan te vullen.

1.7.2 Inhoudelijke monitoring

Voor de inhoudelijke monitoring werd een projectfiche uitgewerkt waarvan de ontwikkelde indicatorenset (output, resultaat en impact indicatoren) de belangrijkste component vormt. Andere componenten zijn de identificatie van de promotor, de partnerschappen, de projecten en de doelgroepen volgens voorgestelde typologieën. Bij het opstellen van de indicatorenset werd een onderscheid gemaakt tussen de projectspecifieke indicatoren en de horizontale indicatoren (impact). Op basis van de ontwikkelingsplannen werden een aantal wekerende acties geïdentificeerd waarvoor telkens een aantal output en resultaat indicatoren werden gedefinieerd. Op deze manier werd de projectspecifieke indicatorenset samengesteld. Het is een soort menu waarin elk project die relevante acties en zo ook de indicatoren selecteert. Voor elke indicator dient bij de aanvang van het project een objectief en periodiek de gerealiseerde waarden ingevuld te worden. De projectspecifieke indicatoren zijn kengetallen uitgedrukt in een bepaalde eenheid. Een voorbeeld van een uitgewerkte actie in de indicatorenset wordt hieronder weergegeven.

Tabel v: Uittreksel uit de ontwikkelde projectspecifieke indicatorenset

Actie/Activiteit	Type indicator	Indicator	objectief	gerealiseerd op "datum"
1. Inrichting vormingsessies/ begeleidingssessies	output	Aantal georganiseerde vormingsessies/ begeleidingssessies		
		Aantal vormingsuren/ begeleidingsuren		
	resultaat	Totaal aantal "unieke" deelnemers waarvan:		
		aantal vrouwen < 25 jaar		
		aantal vrouwen > 25 jaar		
		aantal mannen < 25 jaar		
		aantal mannen > 25 jaar		
	andere specifieke doelgroepen			
impact	Aantal deelnemers dat actie ondernomen heeft ten gevolge van de vorming/begeleiding			

Bron: IDEA Consult

Naast de projectspecifieke set indicatoren werd ook een horizontale set van indicatoren uitgewerkt. Deze verwijzen naar de gerealiseerde impact van het project. Daar het kwantificeren van de impact niet altijd eenvoudig is dient hier geen absoluut kengetal ingevuld te worden maar wordt er gewerkt met een scoringsysteem. Een score van 1 (weinig impact) tot 4 (zeer grote impact) moet aan elke horizontale indicator gegeven worden. Daarbij dient elke score gemotiveerd te worden aan de hand van objectieve “bewijzen”.

Tabel vi: Uittreksel uit de horizontale impactindicatorenset

Algemene doelstellingen Europese programma's	score van 0 (niet relevant), 1 (weinig) tot 4 (veel)	Motivering van de score
Bijdrage milieu		
Bijdrage verbetering situatie vrouwen		
Bijdrage verbetering situatie jongeren		

Bron: IDEA Consult

Beide voorgestelde indicatorensets hebben als groot voordeel dat ze maximaal gekwantificeerd en gestandaardiseerd zijn zodat projectresultaten gemakkelijk aggregeerbaar zijn tot op programmaniveau.

1.7.3 Doelstelling van het monitoringsysteem

De doelstelling van het voorstel voor monitoringinstrument was meervoudig:

- tegemoetkomen aan een behoefte geuit door de PGs. Uit de gesprekken bleek dat er meestal nog geen of slechts heel beperkte opvolgingsystemen waren uitgewerkt.
- de kwantitatieve projectopvolging (vooral ook bij promotoren) stimuleren. Immers kan men slechts "meten" als men op voorhand weet wat men moet meten. Het leek ons bijgevolg essentieel dat het monitoringinstrument van bij de aanvang van de projecten beschikbaar was. Op deze manier gaan kostbare informatie en gegevens niet verloren.
- het genereren van een uniforme aanpak over alle PGs heen. Het feit dat de indicatorensets gestandaardiseerd zijn, laat toe dat de projectresultaten makkelijk aggregeerbaar zijn tot op programmaniveau.

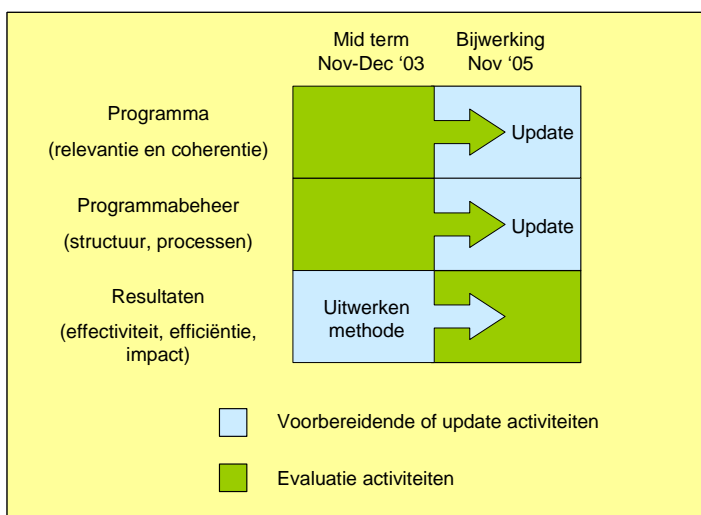
1. Inleiding

Bij beschikking van de Europese Commissie C(2001)4738 van 20 december 2001 werd voor Vlaanderen het programma goedgekeurd dat kadert binnen het communautair initiatief voor plattelandsontwikkeling Leader+ (ICC 2000 BE06 0 PC 001).

Voor dit programma is een tussentijdse evaluatie voorzien. De mid-term evaluatie heeft betrekking op de eerste vier programmajaren: 2000 tot en met 2003. De kern van de eerste fase van deze evaluatie is het antwoorden op de specifieke en transversale evaluatievragen volgens de richtlijnen van de Europese Commissie en de Administratie Land- en Tuinbouw (verder ALT) die voor Vlaanderen als beheersdienst werd aangeduid.

Vermits de Leader+ programma's relatief laat van start zijn gegaan onderscheidt de Commissie twee fasen in de tussentijdse evaluatie. In een eerste fase dient de aandacht vooral te gaan naar een beoordeling van de relevantie van het programma en naar het proces (een beoordeling van de LEADER+ methode alsook van de geschiktheid van de regelingen voor financiering, beheer en controle). De beoordeling van de resultaten wordt uitgesteld tot later in de programmeringsperiode (einde 2005), wanneer reeds resultaten verwacht kunnen worden. De twee evaluatiemomenten staan echter niet los van elkaar. Zo worden de resultaten uit de mid-term evaluatie indien nodig bijgewerkt in de tweede fase, en wordt in de eerste fase ook al aangegeven op basis van welke criteria de resultaten in de tweede fase zullen worden beoordeeld. Dit wordt schematisch voorgesteld in volgende figuur.

Figuur 1: 2-fase mid-term evaluatie

Bron: IDEA Consult

Leader+ is één van de vier communautaire initiatieven¹ die door de Europese structuurfondsen worden gefinancierd en moet plattelandsactoren helpen het potentieel van hun plaatselijke regio op langere termijn te ontwikkelen. Het initiatief stimuleert de toepassing van geïntegreerde, kwalitatief hoogwaardige en originele strategieën voor duurzame ontwikkeling, en legt de nadruk op partnerschappen en netwerken voor de uitwisseling van ervaringen. Het Leader+ programma bestaat uit 4 onderdelen die al dan niet verder worden opgesplitst in prioritaire thema's of maatregelen:

Tabel 1: Het Leader+ programma

Onderdeel	Thema (of maatregel)
Onderdeel 1: Steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën voor plattelandsontwikkeling	Thema 1: gebruik van nieuwe know how en technologieën om producten en diensten van de plattelandsgebieden concurrerender te maken
	Thema 2: de verbetering van de leefkwaliteit in de plattelandsgebieden
	Thema 3: de valorisatie van de plaatselijke producten, met name door via collectieve maatregelen de toegang tot de markten voor kleinschalige productiestructuren te vergemakkelijken
	Thema 4: de valorisatie van de natuurlijke en culturele hulpbronnen, met inbegrip van de valorisatie van de in het kader van Natura 2000 aangewezen gebieden van communautair belang
Onderdeel 2: Steun voor samenwerkingsverbanden tussen gebieden	Maatregel 1: technische bijstand bij de samenwerking
	Maatregel 2: interterritoriale samenwerking
	Maatregel 3: transnationale samenwerking
Onderdeel 3: Netwerken	
Onderdeel 4: Technische bijstand	

In België worden de Europese middelen voor Leader+ verdeeld onder Wallonië en Vlaanderen en worden ze ook afzonderlijk door de twee regio's beheerd. Voor het Vlaamse Gewest werd het beheer van Leader+ toegewezen aan de Administratie voor Land- en Tuinbouw.

Belangrijk te vermelden is dat Onderdeel 1 door "plaatselijke groepen" (zie infra) wordt uitgevoerd waarbij de andere onderdelen worden georganiseerd en gecoördineerd via de beheersdienst ALT.

Aangezien het Vlaamse programma slechts werd goedgekeurd einde 2001 is ook de selectieprocedure van de Leader+ gebieden in Vlaanderen met vertraging van start gegaan. De definitieve selectie van de regio's heeft plaats gevonden in december 2002. Dit maakt dat de meeste plaatselijke groepen in de loop van 2003 hun opstart hebben gekend en de eerste projectoproep hebben gelanceerd. Deze sterk vertraagde programma-opstart heeft tot gevolg dat in de meeste gevallen nog geen concrete projecten werden geselecteerd en opgestart. Hierdoor zal het voor bepaalde evaluatievragen die werden opgesteld door de Europese Commissie en ALT, onmogelijk zijn op dit ogenblik reeds een antwoord te formuleren. De vragen rond effectiviteit van het programma zullen dan ook pas in de tweede fase beantwoord worden.

¹ De drie andere initiatieven zijn Interreg III, URBAN II en EQUAL

Daar het praktisch onmogelijk is ook de effectiviteit reeds na te gaan van het programma doordat de projecten nog niet in uitvoering zijn, werd ter voorbereiding hiervan door het evaluatieteam in samenwerking met de verschillende plaatselijke groepen en de Administratie voor land- en tuinbouw, een monitoringsysteem opgesteld. Dit zal de plaatselijke groepen in staat stellen de toekomstige projecten voldoende en zo uniform mogelijk op te volgen. Dit monitoringinstrument moet ook de benodigde gegevens en informatie leveren om de evaluatievragen in de toekomst zo kwantitatief mogelijk te kunnen beantwoorden.

Het voorliggend rapport bevat de eerste fase van de mid-term evaluatie van het Vlaamse Leader+ programma 2000-2006 en richt zich voornamelijk op de volgende aspecten:

- Overzicht van de stand van zaken in de uitvoering van het programma
- De relevantie van het Leader+ programma: uitwerken van een SWOT voor het Vlaamse Platteland, opmaken van problemenboom
- De relevantie en de coherentie van het Leader+ programma in Vlaanderen
- Evaluatie van het programmabeheer en de toepassing van de Leader+ methode
- Beantwoorden van de evaluatievragen van rubriek 1 en rubriek 5
- Aanzet tot beantwoorden van de overige evaluatievragen
- Uitwerken van een monitoringinstrument

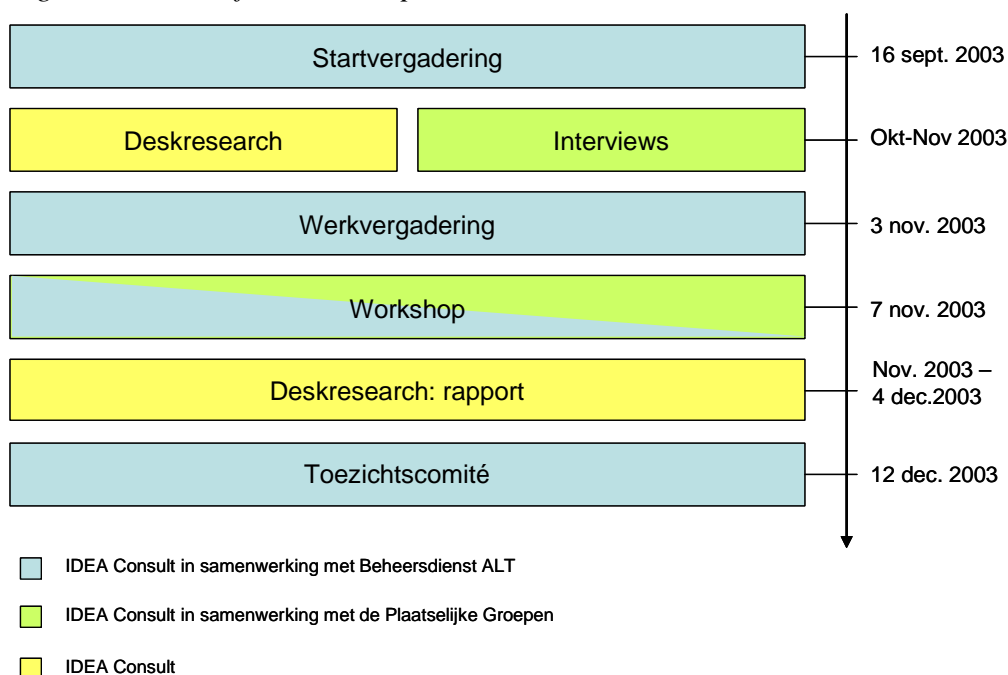
De opgelegde evaluatievragen werden telkens ondergebracht in de verschillende hoofdstukken waarop zij betrekking op hebben. Zij worden steeds duidelijk aangegeven (vetgedrukt) met de nummering die bepaald werd door de Europese Commissie. Op deze manier wordt duidelijk aangegeven welke evaluatievragen werden beantwoord in een bepaald hoofdstuk of via een bepaalde analyse.

2 Plan van aanpak

2.1 Gefaseerde aanpak

De evaluatieopdracht kan in een aantal stappen worden opgedeeld. Afhankelijk van de fase werden verschillende onderzoeksmethoden gehanteerd. Zij worden in onderstaand schema weergegeven in de volgorde dat zij tijdens de looptijd van het project werden gehanteerd. Tevens werd aangegeven bij welke instrumenten overleg plaats vond met de beheersdienst en de verschillende Plaatselijke Groepen.

Figuur 2: Gefaseerde aanpak

Deze instrumenten worden achtereenvolgens kort toegelicht

2.2 Opstartvergadering

Tijdens de opstartvergadering met de beheersdienst, met name de Administratie voor Land- en Tuinbouw, werden de volgende punten behandeld:

- Het plan van aanpak werd uitgeklaard
- Beschikbare informatie werd door ALT overgemaakt aan het evaluatieteam
- De nodige afspraken werden gemaakt

De afspraak werd gemaakt dat deze tussentijdse evaluatie zich toespitst op de vragen zoals aangegeven in de richtsnoeren met betrekking tot de evaluaties in het

kader van dit programma en zich bovendien specifiek richt op de beoordeling van de relevantie van het programma en het proces (toepassing van de leader+ methode, financiële regelingen, beheer, monitoring en controle). In een tweede fase (2005) zal de aandacht specifiek gericht zijn op de evaluatie van de effectiviteit van het programma (mate waarin het programma de vooropgestelde doelstellingen heeft behaald). Wel werd nu reeds deze tweede fase grotendeels voorbereid in deze tussentijdse evaluatieperiode door de opmaak van een adequaat monitoringinstrument.

2.3 Deskresearch

Zowel door ALT als door de verschillende Plaatselijke Groepen werden ons tal van documenten aangereikt. In een eerste voorbereidende fase werden onder meer volgende documenten doorgenomen:

- Programmadocument Vlaanderen “Communautair initiatief voor plattelandontwikkeling Leader+”
- Programmacomplement
- Richtsnoeren evaluatie
- Mededeling van de Commissie aan de lidstaten inzake vaststelling van de richtsnoeren voor het Communautair initiatief voor plattelandontwikkeling Leader+
- Jaarverslagen, nieuwsbrieven (ALT)
- Verslagen van het comité van toezicht
- De ontwikkelingsplannen van de verschillende Plaatselijke Groepen
- Templates van projectindieningsformulieren
- Ex ante evaluatie inzake de programmering voor Vlaanderen voor Leader+
- Verordening (EG) Nr. 1260/1999 van de Raad houdende algemene bepalingen inzake de structuurfondsen

In een tweede fase werd door het evaluatieteam op basis van de gevoerde interviews en de verschillende ontwikkelingsplannen een voorstel uitgewerkt rond monitoring. Het monitoringsysteem zal zoals reeds vermeld, een belangrijk onderdeel van deze tussentijdse evaluatie uitmaken.

2.4 Interviews

Er werden twee interviewrondes georganiseerd met de 5 verschillende PG's. In een eerste interviewronde werden een aantal kennismakende vragen gesteld rond de huidige stand van zaken en werd tevens een afspraak gemaakt voor een diepteinterview.

In een tweede ronde werd aan de hand van een vragenlijst dieper ingegaan op een aantal aspecten zoals de visie van de PG op Leader+ (keuze thema, motivatie voor indiening, toegevoegde waarde van leader+, objectieven...), samenwerking en netwerkvorming (samenwerking, kennisoverdracht tussen PG's en andere niet-

Leader regio's, vormingsproces van de PG, ondersteuning die PG zal bieden...) en tot slot de instrumenten en processen die werden en zullen gehanteerd worden door de PG's bij het selecteren, het opvolgen en het evalueren van de projecten.

Onderstaande tabel vat de afgenomen interviews samen. Deze interviews werden telefonisch afgenomen in twee verschillende interviewrondes: met name een kennismakingsgesprek en een diepteinterview.

Tabel 2: Lijst van interviews

Naam Leader+ regio	Naam PG	Persoon	Functie
Pajottenland	Pajottenland+	Mevr. Katleen De Coninck	Coördinator
Meetjesland	Forum plattelandsontwikkeling Meetjesland	Dhr. Bart Van Herck	Directeur Streekplatform Meetjesland
Midden-Maasland	Leader+ Midden-Maasland	Dhr. Beelemans Rob	Coördinator
Brugs Ommeland	Streekplatform Arrondissement Brugge	Dhr. Kristof Verhoest	Medewerker Cel Technische Bijstand
Antwerpse Kempen	Plattelandsoverleg Kempen	Dhr. Wim Poelmans	Coördinator

2.5 Werkvergadering

Naast de startvergadering werd tevens een werkvergadering met de beheersdienst ALT georganiseerd met als doel de workshop met de plaatselijke groepen voor te bereiden. Het voorstel rond monitoring dat eerder door IDEA werd opgemaakt (zie 3.3) werd afgetoetst en besproken. De hierbij verzamelde opmerkingen en aanvullingen werden verwerkt in het voorstel.

2.6 Workshop

Op 7 november 2003 werd bij ALT een workshop georganiseerd waarop zowel de beheersdienst (ALT), de plaatselijke groepen en de consultants aanwezig waren. Deze workshop werd opgebouwd uit de volgende elementen:

- Presentatie rond monitoring: wat is monitoring?, Wat monitoren?, Hoe monitoren? Wanneer monitoren? Wat zijn de voordelen van monitoring?
- Voorstel financiële monitoring
- Voorstel inhoudelijke monitoring
- Discussie

Tijdens de workshop kregen de plaatselijke groepen de kans vragen te stellen rond monitoring en opmerkingen en aanvullingen te geven op de voorgestelde voorstellen opdat deze maximaal aangepast zouden zijn aan de projectrealiteit. Ook na de workshop werden schriftelijk bijkomende aanvullingen verzameld en verwerkt in het voorstel.

3 Stand van zaken uitvoering Leader+ programma in Vlaanderen

Het Vlaams Leader+ programma werd goedgekeurd door de Commissie op 20 december 2001. In de volgende paragrafen wordt per onderdeel van het programma een stand van zaken weergegeven. De status van uitvoering verschilt namelijk sterk per onderdeel.

3.1 Onderdeel 1: Steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën

Zoals reeds vermeld wordt onderdeel 1 “Steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën” uitgevoerd door plaatselijke groepen aan de hand van een door hen opgemaakt ontwikkelingsplan. Tabel 3 geeft een overzicht van de stand van zaken.

Tabel 3: Stand van zaken onderdeel 1

Datum	Activiteit
Maart – april 2002	organisatie van de oproep tot indiening van ontwikkelingsplannen met deadline 31/7/2002
Juni 2002	Eerste vergadering Comité van Toezicht
Augustus – september 2002	Beoordeling van de ontwikkelingsplannen door de Bestendige deputaties van iedere provincie
13 december 2002	Selectie van 5 ontwikkelingsplannen door de Vlaamse regering
Begin 2003	Oprichting van de vijf plaatselijke groepen
Januari 2003	Overlegvergadering tussen PG's en beheersdienst ALT: toelichting Leader+ en afspraken
Juli 2003	Overlegvergadering tussen PG's en beheersdienst ALT: bespreken van stand van zaken uitvoering en afspraken mbt financiële afhandeling van dossiers
Einde 2003	De verschillende PG's zijn momenteel bezig met het organiseren van oproepen en selecteren van projecten: <ul style="list-style-type: none"> - Pajottenland: oproep gelanceerd, eerste selectie gepland voor december 2003, start projecten januari 2004 - Meetjesland: oproep gelanceerd, eerste selectie gepland voor december 2003, tweede selectie januari 2004 - Brugs Ommeland: drie kaderprojecten goedgekeurd reeds in uitvoering sinds maart 2003 (uitvoering door PG en Provincie west-Vlaanderen), oproep voor projecten gepland voor begin 2004 - Midden-Maasland: oproep met deadline september 2003, selectieproces afgerond tegen einde 2003, start projecten voorzien op 1/1/2004 - Antwerpse Kempen: lancering oproep juni 2003, 8 projecten werden geselecteerd, start projecten op 1/1/2004

3.2 Onderdeel 2: Interterritoriale en transnationale samenwerking

Met de oproep voor de projecten in het kader van samenwerking wordt gewacht tot de verschillende PG's en de projecten van onderdeel 1 goed zijn opgestart. Men plant een eerste oproep in het begin van 2004 zodat deze projecten kunnen worden opgestart in de tweede helft van dat jaar.

3.3 Onderdeel 3: Netwerkvorming

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van onderdeel 3 ligt bij de beheersdienst. In het kader van onderdeel 3 dient Vlaanderen:

- een netwerk binnen Vlaanderen op te richten,
- een activeringscel op te richten. De oprichting van deze activeringscel in Vlaanderen verloopt via de toekenning van een overheidsopdracht
- een aanspreekpunt aan te duiden ten opzichte van de Europese Waarnemingspost die op Europees niveau wordt voorzien. De oprichting van deze Europese waarnemingspost gebeurt eveneens via een overheidsopdracht. De Europese Commissie wil slechts één aanspreekpunt per lidstaat waardoor in België een protocol dient opgesteld te worden tussen Vlaanderen en Wallonië. Een eerste ontwerp hiervan werd besproken op het interregionaal overleg van 9/7/2003 maar is nog steeds niet goedgekeurd en ondertekend door de Twee Minister-Presidenten. Het voorstel hier is dat Wallonië het aanspreekpunt zal zijn

Onderstaande tabel schetst de stand van zaken voor onderdeel 3.

Tabel 4: Stand van zaken onderdeel 3: netwerking

Datum	Activiteit
begin 2003	Opstart procedure voor het toekennen van een overheidsopdracht voor de oprichting van de activeringscel
eind augustus 2003	Uitschrijven van de opdracht voor de oprichting van de activeringscel in Bulletin der Aanbestedingen
Eind december-begin januari	Geplande opstart opdracht oprichting van de activeringscel + uitbouw van de website Vlaams Leader+ programma
december 2003	De procedure voor de toekenning van deze overheidsopdracht is nog lopende
december 2003	Goedkeuringsprocedure inzake protocol voor aanstelling van aanspreekpunt is lopende

4 Financiële synopsis

4.1 Geprogrammeerde budgetten

Europa kende Vlaanderen in het kader van het Leader+ initiatief ongeveer 4,3 mio euro toe voor de programmaperiode 2000-2006. Vanwege het Vlaams Gewest wordt hier hetzelfde bedrag tegenover geplaatst.

De verdeling van de Europese middelen over de verschillende maatregelen is als volgt bepaald:

- Onderdeel 1 Gebiedsgebonden strategieën: 88,12%
- Onderdeel 2 Samenwerking tussen plattelandsgebieden: 5,94%
- Onderdeel 3 netwerkvorming: 3,84%
- Onderdeel 4 Technische bijstand: 2,10%

De EOGFL bijdrage mag steeds maar ten hoogste 50% van de totale subsidiabele kosten bedragen.

De totaal geprogrammeerde uitgaven voor Leader+ Vlaanderen worden weergegeven in Tabel 5. Er wordt een onderscheid gemaakt naar de verschillende financieringsbronnen en naar de verschillende onderdelen van het programma.

Tabel 5: *Overzicht financiële middelen voor Leader+ Vlaanderen, 2000-2006*

Onderdeel	Totale subsidiabele overheids-uitgaven	Cofinanciering Vlaanderen	Cofinanciering EU	Private inbreng ²	Totaal budget
Onderdeel 1	7.566.000	3.783.000	3.783.000	756.600	8.322.600
Onderdeel 2	510.000	255.000	255.000	25.500	535.500
Onderdeel 3	330.000	165.000	165.000	0	330.000
Onderdeel 4	180.000	90.000	90.000	0	180.000
Totaal	8.586.000	4.293.000	4.293.000	782.100	9.368.100

Bron: *Programma Leader+ Vlaanderen, 2000-2006*

We stellen vast dat de private inbreng wordt geraamd op ongeveer 8,3% van het totaal budget. De beschikbare middelen worden gelijk verdeeld over de 5 plaatselijke groepen.

Hoe bovenstaande subsidiebedragen worden verdeeld over de verschillende programmajaren wordt weergegeven in de volgende tabel. Deze verdeling zal belangrijk zijn wanneer we willen nagaan of de n+2 regel gehaald zal worden.

We stellen vast dat voor 2000 geen middelen werden gebudgetteerd.

² Indicatief bepaald

Tabel 6: *Overzicht van de financiële middelen voor Leader+ Vlaanderen per programmajaar*

Onderdeel	Totale subsidiabele overheids-uitgaven	Cofinanciering Vlaanderen	Cofinanciering EU	Private inbreng ³	Totale kost
2000	0	0	0	0	0
2001	1.512.000	756.000	756.000	148.200	1.660.200
2002	1.350.000	675.000	675.000	127.000	1.477.000
2003	1.350.000	675.000	675.000	122.500	1.472.500
2004	1.242.000	621.000	621.000	108.200	1.350.200
2005	1.404.000	702.000	702.000	121.900	1.525.900
2006	1.728.000	864.000	864.000	154.300	1.882.300
Totaal	8.586.000	4.293.000	4.293.000	782.100	9.368.100

Bron: *Programma Leader+ Vlaanderen, 2000-2006*

4.2 Naleving van de n+2 regel

De n+2 regel stelt dat de toegekende Europese subsidies die binnen een bepaald jaar worden vastgelegd, binnen de twee daarop volgende jaren dienen uitbesteed te worden. Hierbij volstaat het niet dat de middelen enkel worden vastgelegd maar moeten zij ook effectief besteed zijn. De eerste maal dat de n+2 regel voor Leader+ zal moeten worden toegepast is einde 2004 omdat de middelen van 2001 en 2002 werden vastgelegd in maart 2002.

Tabel 7: *N+2 regel*

Onderdeel	Gebudgetteerde EU-subsidies	Geboekte uitbestedingen
2000	0	0
2001	756.000	0
2002	675.000	0
2003	675.000	0
2004	621.000	0
2005	702.000	0
2006	864.000	0
Algemeen totaal	4.293.000	0

Aangezien het Vlaamse Leader+ programma met een substantiële vertraging van start is gegaan (zie inleiding) werden nog niet veel effectieve bestedingen gerealiseerd. Daarbij komt dat voor elke “Europese” euro ook een “Vlaamse” euro (door de 50-50 cofinanciering) dient uitgegeven te worden. Dit maakt dat de plaatselijke groepen tegen eind 2004 ongeveer 2,862 mio € dienen te besteden (Europese + Vlaamse middelen), dit is 572.400 € per plaatselijke groep. Doordat de meeste plaatselijke groepen nog geen projecten hebben goedgekeurd, werden nog geen of weinig middelen vastgelegd die rechtstreeks verbonden zijn aan

³ Indicatief bepaald

projecten en dus zeker niet besteed. Wel werd aan elke PG door Vlaanderen reeds 100.000 € toegekend voor de oprichting van de PG's en de opstart van het programma.

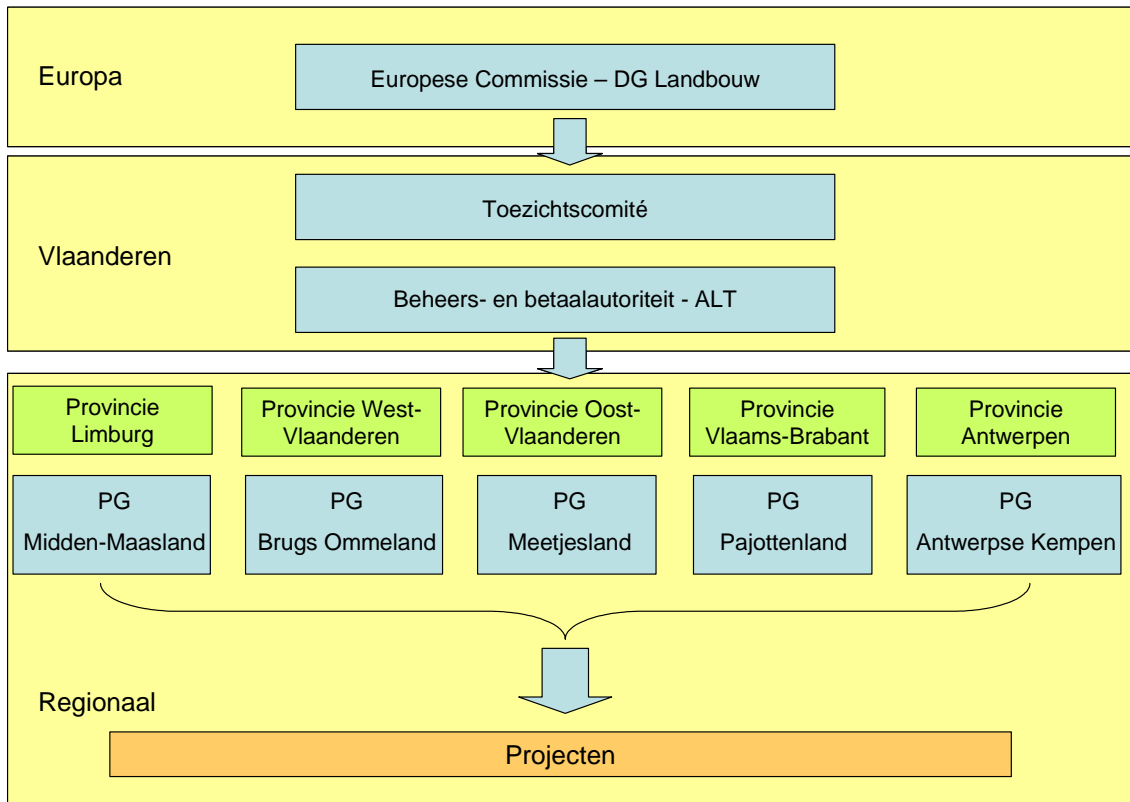
Wanneer geen oplossing wordt gevonden of afspraken kunnen gemaakt worden hieromtrent met de Europese Commissie dreigt men de niet besteede middelen te verliezen. Het gaat dan niet alleen om de Europese middelen maar ook om het Vlaamse equivalent van deze cofinanciering die zullen wegvallen.

5 Analyse Programmabeheer Leader+ Vlaanderen

5.1 Programmastructuur

De programmastructuur van Leader+ in Vlaanderen wordt weergegeven in Figuur 3.

Figuur 3: Programmastructuur Leader+ in Vlaanderen

Bron: IDEA Consult

De verschillende betrokken instanties met hun respectievelijke opdracht/functie binnen het Leader+ programma worden achtereenvolgens besproken.

5.1.1 Europese Commissie – DG Landbouw

Op Europees niveau wordt het Leader+ programma gecoördineerd door het Directoraat-Generaal Landbouw. Enkele van haar taken zijn:

- Vastleggen van de prioritaire thema's
- Goedkeuren van de Leader+ programma's van de verschillende lidstaten
- Toekennen en uitbetalen van de subsidies
- Toezien op de evaluaties van de verschillende lidstaat programma's

5.1.2 Toezichtscomité

Elke lidstaat dient een toezichtscomité aan te stellen voor toezicht op de tenuitvoerlegging van de programmering (art. 35 van de algemene verordening). Voor Vlaanderen werd het comité van toezicht samengesteld in 2002. Het Vlaamse toezichtscomité telt 13 leden die de volgende organen vertegenwoordigen:

- Stemgerechtigde leden:
  - Voorzitter: Vlaamse minister bevoegd voor Leefmilieu en Landbouw (1)
  - Vice-voorzitter: één afgevaardigde van ALT (1)
  - Eén vertegenwoordiger van elke provincie (5)
  - Vertegenwoordigers van de leden van de Vlaamse regering (1)
- Raadgevende leden:
  - Vertegenwoordigers van de Europese Commissie (1)
  - Vertegenwoordigers van de sociaal-economische en leefmilieu partners: Mina-raad, SERV en VLTR (3)
  - Secretariaat: één afgevaardigde van ALT (1)

Enkele van de taken van het toezichtscomité zijn:

- Het goedkeuren van het programmacomplement
- Het goedkeuren van de selectiecriteria
- Opvolgen van de vooruitgang die wordt geboekt met de uitvoering van het programma
- Goedkeuren van eindverslagen en jaarverslagen
- Goedkeuring van eventuele wijzigingen in het programmadocument
- Opvolgen van de betalingen

Het Comité van toezicht werd sinds de oprichting 2 maal bij elkaar geroepen (4 juni 2002 en 29 sept 2003).

5.1.3 Beheers- en betaalautoriteit

Voor het Vlaamse Gewest werd het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Land- en Tuinbouw, de Afdeling Land- en Tuinbouwvorming (verder ALT) aangeduid als beheersdienst. ALT staat in voor het beheer en de uitvoering van het Leader+ programma. De afdeling Land- en Tuinbouwondersteuningsbeleid treedt op als betaalautoriteit.

De belangrijkste taken van de beheersdienst zijn:

- Het verzamelen van betrouwbare financiële en statistische gegevens over de uitvoering (indicatoren van toezicht)
- Opmaak, aanpassing en uitvoering van het programma complement
- Opmaak van de jaarverslagen
- Organisatie van de tussentijdse evaluatie
- Het ondersteunen van de verschillende plaatselijke groepen bij de uitvoer van hun programma
- Formuleren van wijzigingen voor programma complement
- Organiseren van de oproep naar de verschillende regio's voor het indienen van een ontwikkelingsplan
- Selecteren van de plaatselijke groepen, ...

5.1.4 De Plaatselijke Groepen

De plaatselijke groepen zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van onderdeel 1 van het Leader+ programma, met name “gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën voor plattelandsontwikkeling”. Een plaatselijke groep dient samengesteld te zijn uit een geheel van partners waarin de verschillende sociaal-economische milieus evenwichtig en representatief vertegenwoordigd zijn. Een plaatselijke groep kan zowel gebaseerd zijn op een bestaand partnerschap (bv. streekplatform) als op een nieuw partnerschap. Op het niveau van de besluitvorming moeten de economische partners, de sociale partners en de verenigingen ten minste 50% van het plaatselijke partnerschap uitmaken. Dit betekent dat de publieke sector maximum 50% van de leden mag betreffen.

Voor Vlaanderen werden 5 plaatselijke groepen geselecteerd, met name:

- PG Midden-Maasland voor de provincie Limburg
- PG Brugs Ommeland voor de provincie West-Vlaanderen
- PG Meetjesland voor de provincie Oost-Vlaanderen
- PG Pajottenland voor de provincie Vlaams-Brabant (Pajottenland+)
- PG Antwerpse Kempen voor de provincie Antwerpen (PAK+)

Elke door de lidstaat geselecteerde plaatselijke groep staat in voor de uitvoering van zijn opgesteld ontwikkelingsplan. Dit houdt meer specifiek de volgende taken in:

- Coördinatie van de eigen opdrachten
- Dagelijkse administratie eigen programma

- Toezicht op de financiële en inhoudelijke voortgang
- Financiële en inhoudelijke rapportering aan de hand van voortgangsrapporteringen en eindverslagen
- Voorlichting en publiciteit, Brugfunctie ten aanzien van de bevolking
- Organiseren van projectoproepen
- Goedkeuring en opvolging van de projecten
- Samenwerking en netwerking met andere (Leader+)gebieden

5.1.5 De provincies

Binnen Vlaanderen zijn ook de 5 provincies een betrokken instantie voor het Leader+ programma. Zij kunnen onder andere instaan voor:

- De voorlichting en begeleiding van de PG's bij het uitwerken van de ontwikkelingsplannen
- Goedkeuring en beoordeling van de ontwikkelingsplannen
- Coördinatie tussen de verschillende Europese programma's die op hun grondgebied in uitvoering zijn (dit om een dubbelfinanciering te vermijden)

De intensiteit van de rol van de provincie kan per regio sterk verschillen. In bepaalde regio's heeft de provincie het ontwikkelingsplan zelf geschreven (bv. Meetjesland) daar waar in andere regio's de inbreng of de sturing vanuit de provincie veel beperkter is (bv. Pajottenland). In de meeste gevallen zijn de provincies vertegenwoordigd als één van de leden in de PG's. In bepaalde regio's wordt tevens provinciaal personeel gedetacheerd naar de PG voor de uitvoering van het ontwikkelingsplan (bv. Brugs Ommeland).

5.1.6 De projectpromotoren

De uiteindelijke eindbegunstigden van de financiële middelen zijn de projectpromotoren. De uitvoering van onderdeel 1 gebeurt aan de hand van projecten die elke PG selecteert binnen zijn regio. Het kan hierbij zowel om kaderprojecten gaan die de PG opmaakt en uitbesteedt of om projecten die geselecteerd worden aan de hand van een oproep.

Mogelijke projectindieners kunnen zijn:

- Burgers, verenigingen en bedrijven
- Openbare besturen

- Intergemeentelijke samenwerkingsverbanden
- Publiek-private partnerschappen

Op deze manier wordt de bottom-up approach vanuit de plaatselijke bevolking (zie Leader+ methode) maximaal gerealiseerd. De projectpromotoren staan onder andere in voor:

- De uitvoering van hun project
- Periodieke rapportage aan de PG's rond de financiële en inhoudelijke voortgang van het project
- Maximaal verspreiden van de behaalde resultaten

5.2 Toepassing van de Leader+ methode

5.2.1 Samenvatting Leader+ methode

Er wordt heel wat verwezen naar de *Leader+ methode* in de verschillende documenten en tevens in de evaluatievragen. Daarom zetten we kort de principes van Leader+ even op een rijtje vooraleer aan te vangen met de evaluatievragen:

- *Gebiedsgebonden aanpak*: Voor Leader+ is een gebied een ruimtelijke eenheid op het platteland waar een interne sociale cohesie, een gemeenschappelijke geschiedenis en traditie en een gemeenschappelijk gevoel van identiteit bestaan. Het gebied moet tevens voldoende coherentie en kritische massa ten aanzien van menselijke, financiële en economische hulpbronnen bezitten.
- *Aanpak van onderop (Bottom up aanpak)*: participatieve besluitvorming op plaatselijk niveau voor al degenen op wie het ontwikkelingsbeleid betrekking heeft (bevolking, economische en maatschappelijke belangengroepen en representatieve overheids- en privéinstellingen). Capaciteitsopbouw is een strategische component van deze bottom-up aanpak:
  - Bewustmaking, opleiding, participatie en activering van de plaatselijke bevolking met als doel de sterkten en de zwakten van de regio in kaart te brengen (analyse)
  - Participatie van verschillende belangengroepen
  - Doorzichtige selectiecriteria
- *Duurzame ontwikkeling*: sociale-, economische-, en ecologische dimensie moeten evenwichtig aanwezig zijn.
- *Uitvoeringsverantwoordelijkheid bij Plaatselijke groep (PG)*. Bespreking PG zie supra (Beheersstructuur).

- *Geïntegreerde en duurzame experimentele ontwikkelingsstrategieën* die zijn opgebouwd rond prioritaire thema's
  - Geïntegreerde aanpak: strategie gebaseerd op interactie met actoren uit verschillende sectoren en domeinen (economisch, sociaal, milieu, welzijn, ...)
  - Een prioritair thema: de PG's kiezen één van de 4 thema's die door de EC werden geformuleerd
  - Experimenteel karakter. Als experimenteel kan beschouwd worden: nieuwe strategie voor de regio, nieuwe methoden, nieuwe partnerschappen die ontstaan, overdraagbaarheid van de strategie naar andere soortgelijke gebieden.
- *Interterritoriale samenwerking (binnen de lidstaat) en transnationale samenwerking* tussen plattelandsgebieden met als doel de nodige kritische massa te verzamelen om acties te ondernemen en het bevorderen van elkaar aanvullende acties.
- *Netwerkvorming*. Netwerkvorming betreft de uitwisseling van resultaten, ervaringen en know-how tussen alle belanghebbende partijen. Via uitwisseling en overdracht van informatie kunnen nieuwe *samenwerkingsverbanden* ontstaan tussen geografische gebieden. Participatie in het netwerk is verplicht voor alle Leader+ deelnemers (PG's, projectpromotoren etc.).

5.2.2 Evaluatievragen rond de toepassing van de Leader+ methode

1.1 In hoeverre is bij de selectie van de PG's rekening gehouden met de specifieke kenmerken van de Leader+ methode?

De Leader+ methode werd inherent opgenomen in de selectiecriteria voor het beoordelen van de ingediende ontwikkelingsplannen. Door de beheersdienst werd een modeldocument opgemaakt voor het indienen van een ontwikkelingsplan. Naast een bespreking van het Leader+ gebied (SWOT), een beschrijving van de ontwikkelde strategie en geplande acties, moesten bij de aanvraag ook de volgende items aangegeven worden die specifiek verwijzen naar de Leader+ principes:

- De samenstelling en de rechtsvorm van de Plaatselijke Groep: er moet duidelijk worden aangegeven welke sectoren vertegenwoordigd worden
- Het prioritair thema waarvoor gekozen wordt en waarom
- Een beschrijving van de doelgroepen die worden beoogd en hoe deze worden betrokken (bottom-up).
- Het duurzame karakter van de voorgestelde strategie en acties

- Het experimenteel karakter van de voorgestelde strategie en acties
- De mate van overdraagbaarheid van de voorgestelde strategie en acties
- Medewerking aan het netwerk. De PG dient te bevestigen dat zij hun medewerking zullen verlenen aan de netwerking en op welke manier zij dit kunnen garanderen.

Een eerste garantie dat bij de selectie rekening wordt gehouden met de Leader+ methode is dat wanneer een indieningsdossier onvolledig wordt ingevuld, dit onherroepelijk als niet ontvankelijk wordt verklaard. Alle rubrieken dienen ingevuld te worden. Bovendien vormen de leader+ principes een groot deel van de selectiecriteria waarbij vooral aan het experimenteel en het duurzame karakter van het ontwikkelingsplan een hoge wegingsfactor werd toegekend.

1.2 Op welke wijze zijn de specifieke kenmerken van de Leader+ methode toegepast in andere fasen van de uitvoering van het programma?

1.3 In hoeverre en op welke wijze is met de specifieke kenmerken van de Leader+ methode rekening gehouden wat de operationele activiteiten van de PG's (van uitwerking tot uitvoering) betreft?

Vraag 1.2 en 1.3 zullen door hun sterke gelijkenis samen behandeld worden.

Niet enkel de ontwikkelingsplannen van de PG's moeten coherent zijn met de algemene Leader+ methode. Ook bij het vertalen van de ontwikkelingsplannen in concrete projecten dient sterk rekening gehouden te worden met de Leader+ principes.

Bij het opstellen van de ontwikkelingsplannen moeten de PG's hun eigen selectiecriteria die zij zullen hanteren bij de selectie van de projecten reeds definiëren. Wanneer we deze criteria van elke PG overlopen stellen we vast dat de algemene Leader+ methode ook hierin vertaald zit. Op deze manier wordt verzekerd dat zij doordringt tot op het laagste uitvoeringsniveau, namelijk de projecten zelf. Enkele vaak weerkerende selectiecriteria die door de PG's zullen worden toegepast bij de selectie van de projecten zijn:

- De bottom-up benadering / lokale verankering
- Het experimenteel, vernieuwend karakter van het project
- Samenwerking tussen verschillende partners (zie Leader + principe: geïntegreerde aanpak)

We stellen dus vast dat ook voor de selectie van de projecten de Leader+ principes in grote mate opgenomen zijn in de selectiecriteria. Een gedetailleerde beschrijving van het selectieproces volgt in 5.4 waarin de verschillende processen worden toegelicht.

Uiteraard is het integreren van de Leader+ methode in de selectiecriteria, zowel op niveau van de ontwikkelingsplannen als op niveau van de projecten, nog geen voldoende garantie voor een effectieve toepassing van de Leader+methode. Er dient ook nagegaan te worden in hoeverre deze principes tijdens de uitvoering van de projecten of andere fases gehandhaafd en versterkt worden door bepaalde acties. Onderstaande voorbeelden geven aan hoe de Leader+ methode in de operationele werking van de PG en de promotoren kan versterkt worden.

Voorbeeld 1: Bottom-up aanpak

De wijze van projectoproep en de hiervoor gebruikte kanalen kunnen sterk de aanpak van onderuit bepalen. Zo werd vanuit het Pajottenland het idee opgevat om een soort ideeënbus in te richten waar iedereen (inwoners, plaatselijke verenigingen etcetera) losse projectideeën kon deponeren. De meerderheid van deze indieners werden gecontacteerd voor een verdere toelichting. Op deze manier worden de plaatselijke bevolking en verenigingen zeer sterk betrokken bij het uitwerken van effectieve projectvoorstellen.

Ook tijdens en na de uitvoering van de projecten kan de plaatselijke bevolking sterk betrokken worden wanneer er op regelmatige tijdstippen informatiemomenten worden georganiseerd. Dit kan onder andere onder de vorm van een nieuwsbrief die ruim wordt verspreid of door het organiseren van informatiesessies waarop de plaatselijke plattelandsactoren (waaronder de bevolking) worden uitgenodigd.

Voorbeeld 2: Duurzame karakter

Een duurzaam karakter van projecten kan positief beïnvloed worden door onder meer:

- *Het bereik van een project.* Projecten zullen duurzamer zijn wanneer zij een groter bereik hebben. Daarvoor is het bijvoorbeeld belangrijk dat gelijkaardige projectindieningen zoveel mogelijk gebundeld worden in één project zodat schaalvoordelen kunnen behaald worden. Bepaalde PG's hebben gelijkaardige ideeën gebundeld en hierrond themagroepen gevormd (bv. Pajottenland)
- *De aard van projecten:* een project zal duurzamer zijn wanneer er tastbare resultaten uit voortvloeien zoals bijvoorbeeld de aanleg van een fietspadennetwerk, de aanleg van bomen en heggen in het kader van landschapswerken etc. In de verschillende regionale ontwikkelingsplannen kunnen heel wat acties geïdentificeerd worden met een tastbaar resultaat als gevolg zoals het oprichten van een bezoekercentrum of tentoonstellingsruimte, aanmaak van brochures, educatief- en informatie materiaal, aanleggen van paden, landschapsverfraaiingswerken etc.
- *De aard van de promotor:* Een project zal duurzamer zijn wanneer projecten worden uitgevoerd door partnerschappen waarbij verschillende plaatselijke actoren vanuit de verschillende sectoren betrokken worden (sociaal-economisch, milieu, cultuur, toerisme, ...). Een plaatselijke groep kan samenwerking bij de promotoren stimuleren door een actieve ondersteuning te bieden bij het vormen van partnerschappen. Bij verschillende PG's werden

themagroepen opgericht bestaande uit diverse actoren, die rond een bepaald thema een project trachten te formuleren. Op deze manier worden actoren samengebracht en kunnen nieuwe partnerschappen ontstaan.

- *De mate van autofinanciering bij afloop van een project:* Projecten zijn duurzamer wanneer zij na afloop financiële middelen genereren. Voorbeelden van geplande acties die kunnen worden teruggevonden in de ontwikkelingsplannen zijn het oprichten van zorgboerderijen, educatie op de boerderij, hoevetoerisme en dergelijke (voornamelijk de activiteiten gericht op inkomensdiversificatie).
- *De betrokkenheid van de lokale overheid:* wanneer verschillende gemeenten worden betrokken bij de uitvoer van de strategieën zullen deze strategieën meer kans hebben te blijven bestaan na de afloop van een project. Bij een succesvolle afloop is de kans groot dat zij intergemeentelijk zullen worden verdergezet binnen de eigen werking. Gemeenten zijn sterk vertegenwoordigd in de PG's zodat de betrokkenheid van de lokale overheid verzekerd is.
- *De verspreiding van de resultaten naar het grote publiek:* resultaten zullen minder snel verloren gaan wanneer zij worden verspreid naar een groot publiek door de plaatselijke groepen en door de promotoren. Het informeren en sensibiliseren van de plaatselijke bevolking zijn bij elke Plaatselijke Groep geplande activiteiten. Dit door zowel de verspreiding van nieuwsbrieven, persartikelen als door het inrichten van informatieavonden en dergelijke.

De effectieve integratie van de Leader+ methode in alle fases van de programmauitvoering zal pas echt kunnen geanalyseerd worden in een later stadium wanneer de projecten opgestart zullen zijn en reeds resultaten geboekt zijn. Toch kan men besluiten dat tot op heden veel aandacht is geschonken aan het integreren van de Leader+ principes bij het opstarten van het programma, de selectie en de opmaak van de ontwikkelingsplannen en bij de oproep en voorbereiding van de projectvoorstellen. De principes worden volledig vertaald in de selectiecriteria zowel voor de selectie van de ontwikkelingsplannen als voor de selectie van de projecten op regionaal niveau.

5.3 Relevantie en coherentie

De hoofdvraag die dient beantwoord te worden voor de evaluatie van de relevantie is: Is het programma een adequaat middel om de problemen van het Vlaamse platteland aan te pakken? Bij de coherentie daarentegen gaat het om het beoordelen van de interne en externe consistentie van de onderdelen en de thema's van het programma. We gaan dus eerst en vooral nagaan in welke mate de situatie van het Vlaamse platteland is gewijzigd. We vertrekken hierbij van de SWOT-analyse (sterkten, zwakten, mogelijkheden, bedreigingen) van de plattelandsregio's zoals opgenomen in het programma en we onderzoeken of deze nog steeds geldig is.

5.3.1 Relevantie – geactualiseerde SWOT

Tabel 8: Geactualiseerde SWOT van het Vlaamse platteland

Thema	Sterkten	Zwakten	Kansen	Bedreigingen
Land- en tuinbouw	<p>een grote verscheidenheid in bedrijfstypes, stijlen en speculaties</p> <p>bedrijfsvoering: hoog praktisch kennisniveau, veelal efficiënte bedrijfsvoering, goede productiviteit en sterk gericht op voortbrengen van kwaliteitsproducten</p> <p>groot potentieel aan toekomstige bedrijfsleiders</p> <p>verbeterde imago van de landbouw</p> <p>hoge graad van specialisatie in intensieve veehouderij, melkveehouderij en tuinbouw</p> <p>afzetstructuur: goed georganiseerde afzetkanalen en bedrijfskolom, praktische kennis voor de uitbouw van geïntegreerde vormen van productie, van boer tot bord</p> <p>solvabele landbouwbedrijven</p> <p>relatief gunstige klimatologische omstandigheden</p>	<p>sterk verstedelijkt en versnipperd landschap met als gevolg een niet-grond gebonden karakter van de intensieve veehouderij, beperkte bedrijfsoppervlakte, naar prijs en aanbod verstoorde grondmarkt</p> <p>kloof tussen producent en consument</p> <p>beperkte creatie van toegevoegde waarde op bedrijfsniveau</p> <p>onzekerheid van bedrijfsopvolging</p> <p>sterk afhankelijk van externe kapitaal verstrekking</p> <p>grote verschillen in kwaliteit van bedrijfsbeheer</p> <p>grote inkomensdispariteit</p>	<p>verwevenheid en verscheidenheid met basis voor taakverbreding naar landschap, milieu en sociale factoren, een betere bedrijfsvoering op vlak van erosiebestrijding, natuurbeheer en nutriëntenuitspoeling</p> <p>door verbreding en diversificatie op landbouwbedrijven de tewerkstelling behouden</p> <p>basis voor duurzame voedselvoorziening via uitbouw van lokale en korte afzetcircuits</p> <p>familiale landbouw is belangrijke steun voor de sociaal- economische draagkracht van het platteland</p> <p>wil om landbouw en natuurwaarden te verbeteren ten voordele van het economisch draagvlak en de milieueffecten van het bedrijf</p>	<p>door verzuiling, versnippering en een soms sterk sectorale opstelling vanuit landbouw, natuur en milieu is het rendement van investeringen in deze, materieel sterk verwante sectoren, niet optimaal</p> <p>een gebrek aan onderlinge verstandhouding om landbouwinkomen te koppelen aan het bevredigen van plaatselijke maatschappelijke behoeften</p> <p>gebrek aan voldoende mest-afzetmogelijkheid en een toenemend grondgebrek, creëren hoge grondprijzen en een toenemende neiging tot speculatie</p> <p>beperkte structurele ontwikkelingsmogelijkheden voor de familiale bedrijven</p>

Thema	Sterkten	Zwakten	Kansen	Bedreigingen
Wonen, werken, recreatie	<p>goede bereikbaarheid via de weg</p> <p>goede ligging tov stedelijke centra</p>	<p>vaak te weinig kennis en middelen voor valoriseren van openbaar domein</p> <p>behoefte aan versterking lokale gemeenschappen, netwerken</p>	<p>lokale variatie door gebiedseigen en gebiedsgericht beleid te stimuleren (dorpseigenheid, streek eigenheid, ...)</p>	<p>plaatselijke risicowegen voor de zwakke weggebruikers</p> <p>gebrek aan afstemming van milieupotenties en bedreigingen in het landelijk gebied bij het afwegen van functies voor de open ruimtes</p>
Wonen	<p>geen ontvolking van het platteland (<i>cijfers</i>)</p> <p>residentieel karakter: rust en ruimte</p> <p>geen veroudering</p>	<p>gebrekkige aansluiting op openbaar vervoer waardoor groter isolement voor vervoersafhankelijken (senioren)</p> <p>beperkter lokaal voorzieningen aanbod</p> <p>in sterk landelijk gebied beperkt en kwalitatief zwak woningaanbod</p>	<p>huidige investeringen in openbaar vervoer bieden kansen tot betere ontsluiting</p> <p>via multifunctionele inrichting en beheer leefbaarheid en aantrekkelijkheid van het platteland verbeteren</p>	<p>toenemende verstedelijking doet landelijke omgevingskwaliteiten afnemen</p>
Werken		<p>minder gediversifieerde arbeidsvraag</p> <p>beperkter aanbod geschikte arbeidskrachten</p>	<p>nieuwe kansen op tewerkstelling door diversificatie van de rurale economie: natuur- en landschapsbeheer, toerisme kleinschalige tewerkstellingscentra</p>	
Recreatie	<p>grote verscheidenheid in aanbod van recreatieve en toeristische voorzieningen</p> <p>toegenomen belangstelling voor recreatie en vakantie op het platteland</p>			<p>gevaar voor over-recreatie en toeristische druk</p> <p>ongewenste functiewijzigingen van bestaande gebouwen</p>

Thema	Sterkten	Zwakten	Kansen	Bedreigingen
Natuur	<ul style="list-style-type: none"> -gedegen kennis bij universiteiten en instituten -moderne regelgeving inzake natuurbehoud -groeiend maatschappelijk draagvlak voor natuurbeleving, natuurontwikkeling en natuurbehoud 	<ul style="list-style-type: none"> -te weinig integratie in andere beleidsdomeinen -te weinig planologische bescherming voor waardevolle natuurgebieden 	<ul style="list-style-type: none"> -kansen op verbetering van biodiversiteit door heroriëntatie landbouwbeleid -synergieën tussen overheid en particuliere initiatieven inzake natuur -goed uitgewerkt kader voor verwerving en ondersteuning van natuurwaarden. -aandacht voor natuur bij lokale besturen 	<ul style="list-style-type: none"> -conflicterend met activiteiten woonuitbreiding, industrie, intensieve landbouw -ruimtelijke versnippering, vermessing en verdroging gevaar voor biodiversiteit -ruimtelijke bedreiging door verstedelijking industrialisering haven en weginfratructuur -recreatiedruk op natuurgebieden
Water	<ul style="list-style-type: none"> -natuurlijk afwateringsregime -grote ruimte met (relatief) proper oppervlaktewater 	<ul style="list-style-type: none"> -gebrek aan integratie en differentiatie van het waterbeleid in het landelijk en stedelijk gebied. -gevaar diffuse vervuiling door vermessing, en lozing, overmatig gebruik van bestrijdingsmiddelen, wooninplanting -verspreide woonkernen bemoeilijken gecentraliseerde waterzuivering -grote historisch vervuilde hoeveelheid slib in onderwaterbodems 	<ul style="list-style-type: none"> -platteland heeft potentiële mogelijkheden voor waterinfiltratie en berging -verhogen gebruik oppervlaktewater voor drinkwater en bedrijfswater -lokale fysische mogelijkheid om waterzuivering, vermessing en irrigatie integraal aan te pakken -captatie en opslag hemelwater voor bedrijfsdoeleinden verhogen 	<ul style="list-style-type: none"> -gebruik drinkwatervoorraad voor laagwaardig gebruik ontmoedigen -afvoer van regenwater via natuurlijk grachtenstelsel en kanalen aanmoedigen -snelheid van de afvloe van hemelwater in hellende en verharde gebieden waardoor toenemend overstromingsrisico -stimuleren van het zuiverend effect van natuurlijke watersystemen in landelijke gebieden
Bosbouw		<ul style="list-style-type: none"> legislatieve achterstand bij de uitvoering van de maatregel “steun voor bosbouw” van het PDPO ontbossing is nog steeds veel groter dan bosuitbreiding 	<ul style="list-style-type: none"> onder samenwerkingsverbanden kan de verdere uitbouw van de bosgroepen verstaan worden, zeer gunstig voor beheer van het versnipperde Vlaamse bosareaal 	<ul style="list-style-type: none"> zonevremde bossen (NARA 2003: 46.000ha of 30% van de Vlaamse bossen valt onder andere gewestplanbestemmingen dan groen-, park-, of bosgebied en kan daardoor bedreigd worden door ontbossing)

Om na te gaan of het programma relevant is beantwoorden we de vraag of de doelstellingen en prioriteiten die geformuleerd worden in het Leader+ programma een antwoord bieden op de problemen blootgelegd in de SWOT-analyse (zie Tabel 8). We overlopen hiervoor even de belangrijkste doelstellingen van het Leader+ programma zoals zij worden geformuleerd in het programmadocument en het programmacomplement:

- Herstel en behoud van de eigenheid van de plattelandsgebieden
- Ontwikkelen van een duurzame landbouw
- Verhogen economische betekenis van plattelandsgebieden

Het programma wordt als relevant beschouwd indien het beantwoordt aan de specifieke noden van de plattelandsregio.

De interne coherentie analyse werd reeds uitgebreid gemaakt in de ex-ante evaluatie van het Vlaamse Leader+ programma. Deze evaluatie werd tevens uitgevoerd door IDEA Consult. Wanneer we de geupdate SWOT hierboven vergelijken met de toenmalige situatieschets kunnen we stellen dat er zich geen grote wijzigingen hebben voorgedaan op het platteland tussen 2000 en 2003. Daarom zouden we kort kunnen besluiten dat het Leader+ programma wiens doelstellingen niet werden gewijzigd in de periode 2000-2003 nog steeds aansluit bij de noden van de plattelandsregio's, weergegeven in de SWOT. We overlopen toch kort de drie belangrijke luiken:

Economische luik

Het Leader+ programma probeert duidelijk een antwoord te bieden op de economische problematiek op het platteland. Er worden specifieke thema's uitgewerkt die moeten inspelen op de economische problematiek rond de klassieke landbouw, met name thema 2 en thema 3. Zo worden projecten gesteund die de landbouwer moet stimuleren om aan inkomensdiversificatie te doen via bijvoorbeeld hoevetoerisme, verkopen en promoten van streek- en hoeveproducten, educatie op de boerderij en dergelijke. Ook wordt naar nieuwe en betere afzetmarkten en productiestructuren gezocht voor de plaatselijke producten.

Sociaal luik

Ook het sociale luik van de plattelandsproblematiek wordt expliciet verwerkt in de verschillende onderdelen en thema's van het Leader+ programma. Leader+ beoogt projecten te ondersteunen rond onder andere huisvesting, mobiliteit, integratie van zwakkere doelgroepen in het sociaal weefsel enzoverder. Het gehele thema "verbetering van de leefkwaliteit in de plattelandsgebieden" is gericht op de verbetering van de sociale omstandigheden op het platteland.

Milieuluik

Leader+ is tevens sterk milieu gericht. Ten eerste is het een plattelandsprogramma waarbij milieu een onloskoppelbaar aspect is. Thema 4 speelt ondermeer in op de milieuproblematiek. Echter gaat Leader+ verder dan enkel milieu. Ook de natuur- en landschapsproblematiek worden aangekaart.

Besluit

We kunnen stellen dat het Leader+ programma op de drie grote luiken van de problematiek op het platteland inspeelt. Deze bevindingen zijn met andere woorden een bevestiging van de conclusies rond relevantie in de ex-ante evaluatie.

5.3.2 Coherentie

Coherentie kan worden opgedeeld in interne en externe coherentie. Beiden worden achtereenvolgens besproken.

5.3.2.1 Interne Coherentie

Bij het nagaan of het Leader+ programma in Vlaanderen een intern coherent programma is, dienen we te onderzoeken of de doelstellingen of prioriteiten consistent zijn met elkaar. Dit wil zeggen, dat ze complementair zijn aan elkaar, elkaar aanvullen en niet overlappen, en tenslotte niet tegenstrijdig zijn met elkaar. Dezelfde evaluatie dient gemaakt te worden voor de voorgestelde thema's binnen onderdeel 1 van het leader+ programma. Zijn deze thema's goed gedefinieerd, overlappen ze elkaar niet en zijn ze complementair.

Uit de ex-ante evaluatie kan besloten worden dat de doelstellingen onderling coherent en niet strijdig kunnen worden bevonden. Prioriteit 2 (verbrede landbouw) en 3 (diversificatie van economische activiteit) hebben beide als doel het verhogen van de werkgelegenheid op het platteland. Prioriteit 2 tracht dit te bereiken door in te spelen op de economische leefbaarheid van de landbouw. Prioriteit 3 daarentegen legt de nadruk op de werkgelegenheid in de sectoren buiten de landbouw. Op die manier vullen de twee doelstellingen elkaar goed aan. De eerste prioriteit, het herstel en behoud van de eigenheid van het gebied, overlapt gedeeltelijk met de vorige twee prioriteiten. Via het promoten van de streekidentiteit kunnen kansen gecreëerd worden voor de landbouw (verkoop van streekeigen producten), terwijl dit tegelijk ook een stimulans biedt voor toerisme en recreatie in de regio.

Wat de interne coherentie betreft van de voorgestelde thema's binnen onderdeel 1 (steun voor gebiedsgebonden geïntegreerde en experimentele strategieën voor plattelandontwikkeling), kan gesteld worden dat deze thema's zeer ruim zijn gedefinieerd. In het bijzonder thema 2 (de verbetering van de leefkwaliteit in de plattelandsgebieden) kan zeer ruim geïnterpreteerd worden. De 4 thema's zijn nauw met elkaar verbonden, vullen elkaar aan en kunnen elkaar versterken. Wanneer we het programmadocument doornemen kunnen we zelfs stellen dat bepaalde thema's elkaar op sommige vlakken overlappen. In het programmadocument worden per thema een aantal voorbeelden gedefinieerd waarvan sommige bij meerdere thema's voorkomen, bijvoorbeeld het ontwikkelen van toeristisch recreatieve mogelijkheden in de regio kan zowel onder thema 3 als onder thema 4 ondergebracht worden. Een duidelijke afbakening en definiëring tussen de vier thema's is dan ook aan te bevelen om de transparantie en éénduidigheid te verhogen.

5.3.2.2 Externe Coherentie

1.4 In hoeverre is ervoor gezorgd dat de in het kader van Leader+ ondersteunde benaderingen en activiteiten verschillen van die bij andere in het gebied uitgevoerde plattelandsontwikkelings- en structuur-programma's

Met deze evaluatievraag wordt gepeild naar de externe coherentie van het Leader+ programma. De externe coherentie van de strategie peilt naar de samenhang tussen Leader+ en andere beleidsprogramma's relevant voor het Platteland. Tabel 9 geeft een overzicht van de relevante beleidsdocumenten, programma's op de verschillende beleidsniveaus (Europees, Federaal, Vlaams, Provinciaal) die inspelen op het platteland. Telkens worden de belangrijkste beleidsprogramma's en hun prioriteiten voor het platteland kort toegelicht.

Tabel 9: Overzicht van de beleidsprogramma's relevant voor het platteland

Beleid	Doel en ontwikkelingsvisie platteland
Europees niveau	
Europees Ruimtelijk Ontwikkelings- perspectief	In EROP is een nieuwe relatie tussen stad en platteland ontwikkeld. Het is noodzakelijk de natuurlijke hulpbronnen en de ecosystemen te beschermen. Daarnaast zijn er mogelijkheden om op een andere manier gebruik te maken van het economische potentieel (groen en cultureel toerisme, diversificatie in de landbouw).
PDPO Vlaanderen	Dit programma heeft tot doel in te spelen op de mogelijkheden die door de Europese Unie (in het kader van plattelandsovereenkomst 1257/99) worden aangereikt om bij te dragen tot een integraal plattelandbeleid. Hierbij werden de volgende strategische doelstellingen vooropgesteld: <ul style="list-style-type: none"> - De economische leefbaarheid van de Vlaamse land- en tuinbouwbedrijven ondersteunen door diversificatie en risicospreiding te bevorderen en de multifunctionele rol te ontwikkelen; - Het bevorderen van kwaliteitsvolle productiemethodes die milieu-, en diervriendelijk en sociaal verantwoord zijn; - De versnelde ontwikkeling van verbrede activiteiten, biologische landbouw en van de markt van hoeveproducten; - Het inschakelen van land- en tuinbouwers in de natuurontwikkeling binnen de agrarische structuur en daarbuiten binnen vooraf afgebakende gebieden; - Verder uitbouwen van een duurzaam bosbouwbeleid; - Bevordering van de economische betekenis van de Vlaamse plattelandseconomie; - De bevordering van de medegebruikfunctie van de plattelandseconomie; - De bevordering van de leefbaarheid van de plattelandskernen; - Aandacht voor de integratie van kwetsbare bewonersgroepen op het Vlaamse platteland. - Omschakelen naar duurzaam waterbeheer.
Leader+	Het voornaamste doel is plattelandsfactoren ertoe aan te zetten na te denken over het potentieel van hun gebied op lange termijn. Het gaat ondermeer over experimenten rond de valorisatie van natuurlijk en cultureel erfgoed, de verbetering van het economisch draagvlak en op die manier schepping van nieuwe werkgelegenheid, en de verbetering van het organisatievermogen van een lokale gemeenschap. Er zijn drie grote onderdelen: <ul style="list-style-type: none"> -Gebiedsgebonden, geïntegreerde strategie voor plattelandsontwikkeling met een experimenteel karakter -Samenwerking tussen plattelandseconomie -Netwerkvorming

Doelstelling 2	Een aantal programma's hebben doelstellingen/maatregelen voor de verdere ontwikkeling van het platteland: <ul style="list-style-type: none"> • het bevorderen van duurzame landbouw en natuur; • het vernieuwen en versterken van de economische structuur (buiten de landbouw); • het bevorderen van de leefbaarheid.
InterregIIIa	Drie relevante programma's: Grensregio Vlaanderen-Nederland, Maas-Rijn, Frankrijk-Wallonie-Vlaanderen De meeste programma's hebben een prioriteit rond "Bescherming van het leefmilieu" met daarin aandacht voor zowel natuur en milieu, als behoud en vernieuwing gebiedseigen landschapskenmerken
Federaal niveau	
Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling	De economische, sociale en ecologische duurzame ontwikkeling wordt nagestreefd. Het plan bevat ook acties gericht op de landbouw. Er wordt prioriteit gegeven aan het multifunctioneel karakter van de landbouw door zijn sociaal-economische effecten en de effecten inzake landschapsonderhoud.
Vlaams niveau	
Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen	Een aantal van de prioriteiten voor het platteland zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Het vrijwaren van buitengebied voor essentiële functies - Het tegengaan van versnippering - Het bundelen van ontwikkeling in de kernen - Het inbedden van landbouw, natuur en bos in goed gestructureerde gehelen - Het bereiken van gebiedsgerichte ruimtelijke kwaliteit - Het afstemmen van ruimtelijk beleid en milieubeleid op basis van het fysisch systeem - Het bufferen van natuurfunctie
Beleidsnota Toerisme	Verdere ontwikkeling en bevordering plattelandstoerisme met respect voor duurzaamheid en typisch karakter van de regio
Beleidsnota Landbouw	Duurzame landbouw: <ul style="list-style-type: none"> - op milieu- en diervriendelijke wijze kwaliteitsvolle producten en diensten leveren - open ruimte op verantwoorde wijze beheren - zodat deze activiteiten een volwaardig inkomen verschaffen <p>De economische leefbaarheid van Vlaamse land- en tuinbouw- en visserijondernemingen ondersteunen door diversificatie en risicospreiding te bevorderen en de multifunctionele rol te ontwikkelen.</p> <p>Het bevorderen van kwaliteitsvolle productiemethodes die milieu,- en diervriendelijk en sociaal verantwoord zijn.</p> <p>De versnelde ontwikkeling van verbrede activiteiten, biologische landbouw, beheerslandbouw en van de markt van hoeveproducten.</p> <p>Het vertrouwen van de burger en het zelfvertrouwen van de producent herstellen om het maatschappelijk draagvlak van de sector te versterken..</p>
Beleidsnota Leefmilieu	Voor het bereiken van een beter milieu, meer natuur en een duurzame landbouw in Vlaanderen, een onomkeerbaar proces van vernieuwing in de richting van duurzame ontwikkeling in gang zetten en op kruissnelheid brengen. Landbouw moet duurzamer
Beleidsnota Erfgoedbeleid	Geïntegreerd erfgoedbeleid op te zetten dat op het integrale behoud van zowel de materiële als de immateriële aspecten van ons patrimonium gericht is Landschapsbeschermingen en het activeren van het beheer van deze landschappen zijn prioritaire aandachtspunten van het beleid.
Beleidsnota Economie	Men wil het ondernemerschap stimuleren. Landbouw en platteland zijn hierbij een nieuwe markt. Tevens gaat er aandacht naar de natuurlijke rijkdommen.
Beleidsnota Ruimtelijke Ordening	Nood aan beheersovereenkomsten op provinciaal en lokaal niveau, zoals bijv. richtnota voor sport (golf, kleischietsen, waterrecreatie, gemotoriseerde sporten,...) , een richtnota voor toerisme en recreatie (kampeerterreinen, hoevetoerisme,...), voor para-agrarische bedrijven, enz.

Provinciaal niveau	
Provinciaal structuurplan Vlaams Brabant	<p>“Gedifferentieerd open ruimte beleid” waarbij de klemtonen zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - typerende open ruimte en verder ondersteunen en versterken. - nadruk op grondgebonden landbouw, die als belangrijkste open ruimte functie primeert. - Klemtoon op versterken van ecologische infrastructuur en valleigebieden
Provinciaal structuurplan Limburg	Verspreiding van bebouwing en functies, ontbreken van centraliteit, economische ontwikkeling van het Albertkanaal, valoriseren van het buitengebied en grensoverschrijdende problematieken zijn de belangrijkste aandachtspunten.
Provinciaal structuurplan Antwerpen	<p>Specifiek plattelandsbeleid naast een uitgesproken stedelijk beleid. Er zijn 4 hoofdruimten met elk aangepast ruimtelijk beleid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Antwerpse fragmenten: beleid van omgaan met fragmentatie met klemtoon op realiseren van groenstructuur in Antwerpse gordel - Noorderkempen: open ruimte beleid met als hoofdfuncties landbouw, natuur en recreatie - Oostelijke netwerken: beleid van stedelijke en economische concentratie (Albertkanaal en Kempische as) met klemtoon op intergemeentelijke samenwerking, Poort Herentals-Geel-Punt en de natuurlijke omgeving ervan - Netegebied: beleid van beheersing van de verschillende activiteiten in functie van de beperkte draagkracht van het gebied. Met klemtoon op afbakenen van natuurverbindingsgebieden.
Provinciaal structuurplan Oost-Vlaanderen	<p>Ruimtelijk beleid per deelruimte: Open en stedelijk economisch</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stedelijke en economische deelruimten - Open ruimte deelruimten waaronder Meetjesland (Westelijk open ruimte gebied) klemtoon op landbouw, natuur en recreatie - Complementair ruimtelijk beleid: elke kern specialiseert in één functie
Provinciaal structuurplan West-Vlaanderen	<p>“Open en stedelijk” waarbij klemtonen zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Verder vernieuwen van bestaand patrimonium en herwaarderen van openbare ruimte: wonen aantrekkelijk maken en potenties en stimulansen bieden voor toerisme en recreatie. - Complementair ruimtelijk beleid: elke kern specialiseert in één functie
Provinciale plannen plattelandsontwikkeling (idem voor alle provincies)	<p>De provinciale plannen plattelandsontwikkeling zijn in grote mate gebaseerd op Hfdst. 9.3.9 Vlaams POP: Bevordering van de aanpassing en de ontwikkeling van het Platteland: op weg naar een geïntegreerd plattelandsbeleid in Vlaanderen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bevordering van de economische betekenis van Vlaamse plattelandsgebieden door diversificatie van plattelandseconomie - bevordering van de medegebruiksfunctie van plattelandsgebieden - bevordering van de leefbaarheid van plattelandskernen - integratie van kwetsbare bewonersgroepen
Beleidsnota provincie West-Vlaanderen	<ul style="list-style-type: none"> - Land- en tuinbouw zijn een heel belangrijke pijler in het globale plattelandsbeleid. - Maximale vrijwaring van de landbouwgrond. - Geen bijkomende reglementen opgelegd worden die landbouwactiviteit beperken.
Beleidsnota's en visieteksten (of door de verschillende werkgroepen platteland)	<ul style="list-style-type: none"> - West-Vlaanderen: Navigatieplan voor een vitaal West-Vlaams platteland, 2003 - Oost-Vlaanderen: Buitengoed-Goed Buiten, 2002 - Vlaams-Brabant: Beleidsnota Tuin- en landbouw en plattelandseconomie Provincie Vlaams Brabant - Limburg: Beleidsnota : leefbaarheid platteland en plattelandskernen bevorderen en natuurlijke en toeristische structuur versterken
Subregionaal niveau	
Streekcharters en streekvisies bijvoorbeeld Westhoek, Haspengouw, Hageland	

Bron: IDEA Consult

Uit bovenstaande tabel blijkt dat plattelandsontwikkeling tegenwoordig een onderdeel is dat op elk beleidsniveau wordt aangepakt. Het Vlaamse Leader+ kader sluit inhoudelijk goed aan bij het beleid dat op elk niveau wordt

uitgetekend. Via de projecten kan Leader+ er een invulling van zijn. Een duidelijke afstemming met andere Europese programma's is niettemin noodzakelijk om dubbelfinanciering en overlapping van projecten te vermijden.

Dubbelfinanciering en overlapping worden binnen Leader+ op twee manieren verhinderd: ten eerste door aangepaste procedures of controlemechanismen in te bouwen bij de selectie en ten tweede door de unieke aard van het programma zelf. Beide aspecten worden in hieronder toegelicht.

Dubbelfinanciering van projecten onder Leader+ met andere lopende programma's zoals PDPO, Doelstelling 2 en Interreg worden zoveel mogelijk vermeden doordat de betrokken deputatie van elke provincie betrokken wordt bij de goedkeuring en in enkele gevallen zelfs reeds bij het opstellen van het ontwikkelingsplan. De provincies zijn meestal ook betrokken bij de andere Europese programma's waardoor ze een goed overzicht hebben op de ingediende projecten binnen de verschillende programma's. Hierdoor kunnen overlappingsen en dubbelfinancieringen vermeden worden. Daarboven dienen de ontwikkelingsplannen ook duidelijk aan te geven welke programma's nog lopen in de voorgestelde regio, wat het reeds gevoerde beleid is inzake plattelandsontwikkeling en wat volgens hun de coherentie is tussen Leader+ en de andere Europese programma's.

Een tweede argument om te kunnen stellen dat de ondersteunde initiatieven onder Leader+ verschillen van andere initiatieven is dat Leader+ een aantal specifieke kenmerken bevat die niet of in veel mindere mate aanwezig zijn in de andere programma's. Hierdoor wordt inhoudelijke overlapping door de unieke aard van Leader+ reeds geminimaliseerd. We denken hierbij aan de Leader+ methode waarbij initiatieven onder andere experimenteel, innoverend, duurzaam, bottom-up en geïntegreerd moeten zijn. Deze kenmerken vindt men niet of in mindere mate terug in de andere subsidiëringsprogramma's. Voor het beantwoorden van de evaluatievraag kunnen we dus ook verwijzen naar de evaluatievragen rond de toepassing van de Leader+ methode tijdens de selectiefase en de andere uitvoeringsfasen van het programma (zie vragen 1.1, 1.2 en 1.3, supra). Wanneer de Leader+ methode consistent wordt toegepast in alle fasen van de uitvoering wordt overlapping met andere programma's beperkt.

Tijdens de gevoerde interviews met de PG's werd onder meer gevraagd naar de verschillen die zij percipiëren tussen het Leader+ programma en andere plattelandsontwikkelingsprogramma's. De meeste vergelijkingen werden gemaakt tussen Leader+ en PDPO. Hieronder volgen de meest weerkerende verschillen:

- Het experimenteel karakter: er is ruimte om een visie, strategie op een aftastende en experimentele wijze tot stand te laten komen. Bij andere programma's moeten projecten al zeer concreet zijn en mogen ze juist niet experimenteel zijn. Doordat Leader+ experimenteren toelaat kunnen hieruit resultaten voortkomen die later kunnen terugvloeiën naar het (provinciaal) plattelandsbeleid.
- Het belang van samenwerking en de geïntegreerde aanpak waarbij samenwerking wordt gecreëerd tussen al de actoren uit de verschillende domeinen en de plaatselijke bevolking is uniek aan Leader+.

- Bij Leader+ gaat het om een hele visie of programma dat wordt goedgekeurd, met name het ontwikkelingsplan. Bij PDPO, in het bijzonder maatregel 9.3.9 Plattelandsontwikkeling” en 9.3.10 “bio-, hoeve en streekproducten” gaat het om kortlopende afzonderlijke projecten van 1 jaar. Hierdoor beschouwt men de impact van Leader+ als veel ingrijpender.
- Leader+ is regionaal gericht waardoor men een visie kan uitwerken op regionaal gebied. PDPO daarentegen is niet gericht op een specifieke regio maar op gans Vlaanderen.

In het algemeen zijn de PG's van mening dat Leader+ door haar unieke aanpak meer impact, stimulans kan creëren voor het platteland: er ontstaan geïntegreerde werkgroepen, al de plaatselijke actoren worden maximaal betrokken en het programma houdt maximaal rekening met de unieke situatie van elke regio.

5.4 De processen

Voor het nagaan van de processen moet zowel naar de processen gekeken worden die vanuit de beheersdienst ALT worden geregiseerd als naar de processen die op het niveau van de PG's worden geregiseerd. Voor beiden kunnen dezelfde hoofdprocessen geïdentificeerd worden, met name:

- Oproep
- Selectie
- Opvolging en controle
- Ondersteuning

5.4.1 De beheersdienst ALT

5.4.1.1 *Oproep naar de regio's toe*

De beheersdienst diende een oproep te lanceren naar de regio's toe voor de indiening van de ontwikkelingsplannen. Deze oproep werd éénmalig georganiseerd in de loop van maart en april 2002. De gebruikte kanalen waren de volgende:

- Publicatie in het Belgische Staatsblad d.d 10 april 2002
- De organisatie van een studiedag op 29 maart 2002
- Bericht op de website van de Vlaamse Gemeenschap

Er werd een standaard indieningsformulier opgesteld met een bijhorende handleiding opdat de verschillende ontwikkelingsplannen uniform zouden worden opgemaakt en vergelijkbaar zouden zijn. Ontwikkelingsplannen konden enkel door een Plaatselijke groep worden ingediend voor een door henzelf afgebakende regio en dit uiterlijk tot 31 juli 2002.

5.4.1.2 Selectie van ontwikkelingsplannen

In het Vlaams Leader+ programma werd voorzien dat drie tot vijf ontwikkelingsplannen zouden worden geselecteerd uiterlijk 4 maanden na de indiening. In totaal werden 8 ontwikkelingsplannen ingezonden.

De ingediende ontwikkelingsplannen werden in eerste instantie ter beoordeling voorgelegd aan de Bestendige Deputaties van de betrokken provincies. Hierbij werd hen gevraagd een beoordeling te geven over de beschrijving van de betrokken regio, de voorgestelde maatregelen, het al of niet kaderen binnen het eigen gebiedsgericht beleid van de provincie, relatie met andere Europese programma's van toepassing in de betrokken regio. Indien meerdere ontwikkelingsplannen voor een provincie werden ingediend, werd ook gevraagd een vergelijkende beoordeling te geven tussen de betrokken plannen.

We bemerken hierbij dat in sommige gevallen de provincies naast de selectie ook sterk betrokken waren bij het opstellen van het ontwikkelingsplan. We zien dit echter niet als mogelijke belangenvermenging. Het gaat hier immers om de goedkeuring van een strategisch kader terwijl de uiteindelijke uitvoering van het plan bij de PG's en de promotoren ligt. De selectie van de projecten verloopt niet via de provincies maar via de plaatselijke groepen.

Tot slot dienen de door de provincies voorgedragen plannen nog goedgekeurd te worden door Vlaanderen. Voor de huidige programmaperiode werden de vijf door de provincie geselecteerde ontwikkelingsplannen voorgelegd en geselecteerd door de Vlaamse regering op 13 december 2002.

Tabel 10: Overzicht ingediende en geselecteerde ontwikkelingsplannen

Geselecteerde ontwikkelingsplannen	Niet geselecteerde ontwikkelingsplannen
Pajottenland	Bekken Comité Roobeek-Gistelbeek
Meetjesland	Port-Regio (plattelandsgebied rond Tienen)
Midden-Maasland	De Westhoek
Brugs ommeland	
Antwerpse Kempen	

Voor de selectie van de ontwikkelingsplannen werd een set van selectiecriteria uitgewerkt. Deze criteria worden uitgebreid besproken in het Vlaamse Leader+ programmadocument. Wij vatten ze in het kort samen.

Naast de algemene voorwaarden waaraan steeds dient voldaan te zijn (ontvankelijkheidscriteria zoals het volledig invullen van het aanvraagdossier)

werden selectiecriteria opgesteld voor de plaatselijke groepen, het betrokken gebied en voor de ontwikkelde strategie. Aan elk van de criteria diende een score gegeven te worden gaande van waarde 1 “onvoldoende” tot waarde 5 “excellent”. Naast de scoring werden ook wegingcoëfficiënten toegepast die het belang van het desbetreffende criterium aangeeft.

De criteria waarop de plaatselijke groepen werden beoordeeld werden opgesteld rond een aantal thema's:

- De samenstelling van de groep: bv. evenwichtige vertegenwoordiging
- De interne structuur/bekwaamheid: bv. garantie van continuïteit, doeltreffende besluitvorming
- Financiële maatregelen: bv. rechtstructuur, bijkomende financieringsmogelijkheden,...
- Administratieve maatregelen: bv. aanpak voor verspreiding van informatie, publiciteit, gehanteerde procedures inzake selectie en opvolging, etc.

Ook de geselecteerde gebieden werden getoetst aan de hand van een aantal criteria:

- De betrokken regio moet vanuit geografisch, economisch en sociaal oogpunt een homogeen geheel vormen
- De regio moet beschikken over een voldoende kritische massa in termen van menselijke, financiële en natuurlijke hulpbronnen
- De regio moet een plaatselijk en ruraal karakter hebben

Tot slot werden ook criteria opgesteld voor de door de PG's geformuleerde ontwikkelingsstrategieën. Naast de criteria rond het gekozen thema (past de strategie in het kader en de doelstellingen van leader+) werden ook criteria gedefinieerd die rechtstreeks verwijzen naar de specifieke Leader+ methode (experimenteel karakter, geïntegreerde aanpak, bottom-up etc...). Hier gaan we dan ook niet dieper meer op in.

5.4.1.3 Opvolging en controle

De Europese Commissie heeft voor het toezicht op de uitvoering van de Leader+ programma's gemeenschappelijke indicatoren opgesteld. Het gaat hier voornamelijk om materiële en financiële indicatoren die werden opgenomen in een aantal monitoringtabellen⁴. Deze lijst van indicatoren zijn basisindicatoren. Elke lidstaat kan hieraan desgewenst extra indicatoren toevoegen.

---

⁴ zie werkdocument van de Commissie VI/43625/02-rev 1: 18/12/2002

De Beheersdienst ALT zal deze tabellen hanteren voor het toezicht op de uitvoering van het leader+ programma in Vlaanderen. Deze tabellen dienen samen met de jaarverslagen overgemaakt te worden aan de commissie voor eind juni van ieder jaar.

5.4.1.4 Ondersteuning aan de PG's

Vanuit de beheersdienst wordt de uitvoering van het programma gecoördineerd en opgevolgd. Hiertoe dienen de PG's periodiek zowel financieel als inhoudelijk te rapporteren inzake de uitvoering van hun ontwikkelingsplan. ALT biedt de nodige ondersteuning aan de PG's om deze rapporteringen te verduidelijken. De geboden ondersteuning is met andere woorden meer administratief dan inhoudelijk van aard. Vragen die vanuit de PG's aan de beheersdienst worden gesteld zijn meestal technisch en vormelijk.

De verschillende PG's gaven in de interviews te kennen met hun administratief-technische vragen steeds terecht te kunnen bij de beheersdienst. Ook de inrichting van PG-overkoepelende vergaderingen door de beheersdienst wordt als zeer positief gewaardeerd. Wel verwachten de meeste PG's naar de toekomst toe ondersteuning vanuit de beheersdienst in verband met het zoeken naar een oplossing voor de n+2-problematiek (zie financiële synopsis).

5.4.2 Plaatselijke groepen

5.4.2.1 Oproep

Zoals uit de stand van zaken afgeleid kan worden heeft bijna elke plaatselijke groep reeds een eerste oproep georganiseerd voor het indienen van projecten in het kader van hun ontwikkelingsplan. De uitzondering hierop vormt het Brugse Ommeland. Zij zullen een oproep organiseren begin 2004.

Uit de gevoerde interviews bleek dat de projectoproepen via de volgende communicatiekanalen verliepen:

- Organisatie van een informatiesessie, startdag
- Bericht op de website
- Oproep in de gemeentelijke infobladen
- Mailing naar het netwerk van de PG
- Opmaak en verspreiding van een folder (oa. bij de bakker, in de bibliotheken en gemeentehuizen)
- Publicatie in de pers (bv. streekkrant)

5.4.2.2 Indiening van projecten

De indieningsprocedure van projecten hangt sterk af van PG tot PG.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verschillende indieningsprocedures die konden waargenomen worden en de belangrijkste voordelen per methode.

Tabel 11: *Overzicht van de geïdentificeerde indieningsprocedures*

PG	Indieningsproces	Voordelen systeem
2-fase indiening (vb. Pajottenland)	In een eerste fase worden ideeën verzameld in een soort ideeënbuss. Vervolgens wordt door de PG een eerste selectie gemaakt van de ideeën en werd met de meerderheid van de indieners verder afgetoetst. Ideeën werden geclusterd en themagroepen opgesteld. Hieruit worden dan concrete projectvoorstellen opgemaakt.	<ul style="list-style-type: none"> - Zeer sterke bottom-up - Intensieve begeleiding vanuit de PG bij projectopmaak en vormen van partnerschappen - Overlapping wordt vermeden door bundeling van gelijkaardige ideeën
Rechtstreekse projectindiening (vb. Antwerpse Kempen, Meetjesland, Midden-Maasland,)	Naast een éézijdige aftoetsmogelijkheid van een idee door de indiener bij de coördinator van de PG, worden meestal onmiddellijk de projectvoorstellen ingediend volgens een door de PG opgelegde projectfiche/aanvraagdossier. Er wordt geen voorafgaandelijke ideeënronde ingericht. In Midden-Maasland worden alle projectindieners na een eerste dossierbespreking door de PG gehoord. Daarna worden promotoren wiens aanvraag een gunstig advies heeft gekregen van de PG door het besluitvormingsorgaan uitgenodigd voor een gesprek voor financiële planning. Daarna pas wordt beslist over het al dan niet toekennen van Leader+ steun.	<ul style="list-style-type: none"> - Snellere indieningsfase - Goed wanneer PG reeds ervaring heeft met leader+ - Minder arbeidsintensief voor de PG - Gedegen projectvoorbereiding en -planning (ook financieel) zal een vlotte uitvoering ten goede komen
Kaderprojecten (bv. Brugs ommeland)	Kaderprojecten worden door een lid van de PG zelf opgesteld (nl. de provincie West-Vlaanderen), zij worden niet ingediend via een oproep. Enkel het Brugs Ommeland werkt volgens deze methode. Twee kaderprojecten werden toegekend aan de Provincie. Naast deze kaderprojecten zal Brugs Ommeland nog een oproep doen in 2004 voor kleinschaligere projecten via bottom-up.	<ul style="list-style-type: none"> - Duurzaamheid project is gegarandeerd (verderzetting binnen provinciaal beleid) - Schaafeffecten - Integrale aanpak

Bron: IDEA Consult op basis van interviews met de PG's

5.4.2.3 Selectie van de projecten

In tegenstelling tot de indieningsprocedure die per PG licht verschillend is, zijn er weinig verschillen waar te nemen wat betreft de selectieprocedure die door de verschillende PG's wordt gehanteerd voor het selecteren van de uiteindelijke ingediende projectvoorstellen.

De selectie van de projecten gebeurt ofwel door de ganse PG of door een beslissingsorgaan binnen de PG dat werd samengesteld uit een beperkt aantal leden. Elke PG heeft een aantal selectiecriteria gedefinieerd. De selectieprocedure en de selectiecriteria moesten reeds in het ontwikkelingsplan nauwkeurig worden omschreven. Naast een aantal ontvankelijkheidscriteria werden zoals reeds eerder is gezegd, de Leader+ principes bij elke PG sterk geïntegreerd in hun selectiecriteria.

Meestal kijkt de coördinator in eerste instantie na of het dossier voldoet aan de ontvankelijkheidscriteria. Vervolgens worden de ingediende projectdossiers verdeeld over alle leden van de beslissingscommissie (de hele of gedeeltelijke PG) die een individuele beoordeling maken aan de hand van een beoordelingsfiche waarna zij gezamenlijk worden besproken en een besluit rond het dossier wordt geformuleerd. Sommige PG's voorzien ook de mogelijkheid om de promotoren te horen (Antwerpse Kempen, Midden-Maasland). Promotoren krijgen tijdens de selectiefase dan de kans hun project voor het beslissingsorgaan toe te lichten waarna een vraagronde kan volgen.

Een belangrijk aspect dat bij de selectieprocedure moet aangekaart worden is de eventuele belangenvermenging die kan optreden bij bepaalde leden van de Plaatselijke groepen. Bij alle PG's komt het voor dat ook leden van de PG zelf projecten kunnen indienen. In dit kader werd tijdens onze interviews gevraagd naar de procedure die voorzien was om eventuele belangenvermenging bij de selectie te voorkomen. Al de PG's gaven aan dat wanneer deze situatie zich voordoet, het desbetreffende lid van de PG volledig wordt uitgesloten van elke beslissingsactiviteit rond zijn/haar projectvoorstel zodat belangenvermenging bij de selectie van projecten wordt uitgesloten.

5.4.2.4 Opvolging en Controle

De verschillende PG's dienen op regelmatige basis te rapporteren aan de beheersdienst inzake de uitvoering van hun ontwikkelingsplan, dit zowel financieel als inhoudelijk. Hiertoe dienen zij uiteraard de nodige gegevens en informatie te verzamelen vanuit de individuele projecten. Tijdens de verschillende gesprekken met de PG's werd aangegeven dat de meesten onder hen nog geen echt opvolgingssysteem hebben uitgewerkt voor het opvolgen van de projecten. Naar aanleiding van deze bevindingen werd het idee opgevat een workshop te organiseren rond financiële en inhoudelijke monitoring waarop de beheersdienst, de Plaatselijke groepen en de externe evaluatoren aanwezig waren. Zoals reeds werd beschreven in 2.6 werd tijdens de workshop een voorstel rond een mogelijk monitoringinstrument door het evaluatieteam voorgesteld waarna dit aan een grondige discussie werd onderworpen. Op deze manier wordt een zo gestandaardiseerd mogelijk instrument uitgewerkt dat bruikbaar zal zijn door al de PG's. Hierdoor zullen resultaten ook aggregaerbaar worden bij de afloop van het programma. De bespreking van dit monitoringinstrument komt later nog uitgebreid aan in hoofdstuk 7.

5.4.2.5 Ondersteuning van de projectpromotoren

De PG's dienen voldoende ondersteuning te bieden aan de projectpromotoren opdat de resultaten van de projecten gemaximaliseerd worden. Deze ondersteuning dient zowel technisch administratief als inhoudelijk te zijn. Uit de gevoerde gesprekken blijkt dat de ondersteuning vanuit de PG's naar de kandidaat projectpromotoren op beide vlakken vaak zeer intensief is geweest tijdens de voorbereidingsfase van de projectindieningen. Enkele voorbeelden:

- Inhoudelijke ondersteuning: oa. bij het vormen van partnerschappen, bundelen van projectideeën in themagroepen, inhoudelijk advies voor verdere projectverfijning etc.
- Administratief-technische ondersteuning: oa. bij de opmaak van het projectvoorstel in het hiervoor voorziene voorbeelddocument, schrijven van een draaiboek bij het voorbeelddocument, ...

5.4.3 Beantwoorden van de relevante evaluatievragen

De evaluatievragen met betrekking tot de beheersprocessen die hierboven werden beschreven kunnen nu beantwoord worden.

5.1 Welke regelingen zijn getroffen om deelneming door nieuwe PG's en gebieden te bewerkstelligen? Hoe hebben de PG's die reeds aan LEADER I en of LEADER II hebben deelgenomen, geprofiteerd van hun ervaring, vooral om de toegevoegde waarde van de specifieke kenmerken te maximaliseren?

De 5 Vlaamse provincies hebben naast de verschillende communautaire programma's een eigen gebiedsgericht beleid. Hierdoor hebben zij een goed overzicht over de verschillende regio's in hun gebied en hun specifieke kenmerken en problematiek. Door de betrokkenheid van de provincies in het Leader+ programma kunnen zij ook nieuwe regio's naar voor schuiven. Zij zijn betrokken bij de selectie en hebben in bepaalde gevallen zelf de ontwikkelingsplannen uitgewerkt.

Ook de gebruikte oproepkanalen door de beheersdienst zijn gericht op een zeer ruim publiek. De informatiedag die bijvoorbeeld door de beheersdienst werd georganiseerd was gericht naar alle geïnteresseerden. Hierdoor konden ook nieuwe regio's kennis maken met Leader en de nodige informatie ontvangen.

De geselecteerde regio's kunnen in drie categorieën ingedeeld worden zoals weergegeven wordt in Tabel 12.

Tabel 12: Ervaring van de geselecteerde plattlandsgebieden met Leader

Erkende Plattlandsgebieden zonder Leader ervaring	Erkende plattlandsgebieden met Leader ervaring	Nieuwe erkende plattlandsgebieden
Pajottenland	Meetjesland	Brugs Ommeland
Midden-Maasland		
Antwerpse Kempen		

Het experimentele karakter van Leader+ laat bovendien juist toe dat nieuwe plattlandsregio's zoals het Brugs Ommeland een kans krijgen om steun te ontvangen voor de ontwikkeling van hun regio. Het is de eerste maal dat het Brugs Ommeland erkend wordt als plattlandsgebied.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat slechts één van de geselecteerde regio's reeds ervaring heeft met Leader, met name het Meetjesland. Het meetjesland heeft aan Leader II deelgenomen. Zij hebben hier naar eigen zeggen enkele belangrijke lessen uit kunnen trekken. Tijdens de startdag van Leader+ in het Meetjesland hebben zij deze ervaringen uiteengezet.

- Uit de ervaringen met de vorige Leader programma's was gebleken dat er vanuit de promotoren meer nood was aan procesbegeleiding. De PG kan door advies en ondersteuning een meerwaarde geven aan het project. Hierdoor werden promotoren sterker begeleid bij het formuleren van hun project. Vooral het projectvoorstel in te dienen werden ideeën afgetoetst met de coördinator van de PG.
- Projecten worden strenger geselecteerd. Innovatie, samenwerking en de bottom-up benadering worden veel sterker beklemtoond dan vroeger door de PG omdat deze projecten de meeste dynamiek kunnen creëren.

5.2 In hoeverre hebben de huidige beheers- en financieringsregelingen zoals deze door de autoriteiten, het ambtelijk apparaat en de plaatselijke partners zijn opgesteld, de impact van het programma helpen maximaliseren? In hoeverre vormden zij een belemmering voor die impact?

Deze vraag is momenteel moeilijk te beantwoorden daar de impact van het programma nog niet is in te schatten. De projecten zijn immers nog niet of zeer beperkt in uitvoering.

Wel kan uit de evaluatie van de verschillende beheersprocessen hierboven (oproep, indiening, selectie, opvolging en ondersteuning) besloten worden dat zij een maximale impact van het programma niet zullen verhinderen. Het feit dat de financiële middelen toegekend worden aan en besteed worden door het regionaal niveau zelf, met name de plaatselijke groepen, als impactversterkend kan beschouwd worden. Zij vertegenwoordigen de plaatselijke actoren en kennen hun regio en haar problematiek waardoor middelen rechtstreeks kunnen ingezet worden voor projecten waarvan men verwacht dat ze de grootste impact zullen hebben op de plattelandsregio.

6 Analyse programma Leader+

De analyse van het programma op zich houdt onder meer volgende elementen in:

- Effectiviteit: heeft het programma de door haar vooropgestelde objectieven behaald?
- Impact: heeft het programma lange termijn effecten met zich meegebracht die reële verbeteringen hebben gebracht voor het platteland?
- Efficiëntie: werden de middelen op een goede manier ingezet (kosten-baten)?

De drie onderdelen zullen afzonderlijk worden geëvalueerd. Voor elk van de onderdelen werden door de Commissie een aantal evaluatievragen opgesteld.

Alvorens over te gaan tot het beantwoorden van de onderdeel specifieke evaluatievragen wordt een overzicht gegeven van de gekozen thema's voor de 5 regio's. Deze tabel is opgesteld aan de hand van een screening van de beschreven acties in de aanvraagdossiers. In hun ontwikkelingsplannen dienden de PG's één prioritair thema aan te duiden. Opmerking hierbij is dat het niet evident is om slechts één thema aan te kruisen. Zoals reeds werd besproken bij de interne coherentie van Leader+ zijn de thema's immers nauw met elkaar verbonden, kunnen ze elkaar aanvullen, kunnen ze uit elkaar voortvloeien en kunnen ze elkaar versterken. Wanneer we het programmadocument doornemen kunnen we zelfs stellen dat bepaalde thema's elkaar op sommige vlakken overlappen. In het programmadocument worden per thema een aantal voorbeelden gedefinieerd waarvan sommige bij meerdere thema's voorkomen. Een duidelijke afbakening en definiëring tussen de 4 thema's is dan ook aan te bevelen om de transparantie en éénduidigheid te verhogen. In onderstaande tabel werden de prioritaire thema's die door de PG's werden gekozen in het vet aangeduid. Op basis van de ontwikkelingsplannen hebben we de andere relevante thema's waarop ingespeeld wordt trachten aan te duiden.

Zoals al meermaals gezegd zal de effectiviteit en de impact van het programma op dit moment moeilijk te meten zijn. We hebben getracht bij de verschillende evaluatievragen reeds een eerste indicatie te geven. Tevens werd getracht per evaluatievraag een set van bijkomende vragen op te stellen die de evaluatievraag moet concretiseren opdat zij in een later stadium van programma-uitvoering beantwoord kunnen worden aan de hand van gekwantificeerde indicatoren. Een indicator is een kengetal dat iets meet wat men wil meten.

Tabel 13: Overzicht van de door de PG's geselecteerde prioritaire thema's

Zwaartepunt	thema's	Brugse Ommeland	Pajottenland	Meetjesland	Midden-Maasland	Antwerpse Kempen
Gebiedsgebonden integratiestrategieën voor plattelandontwikkeling	Nieuwe KH en technologieën			X (innovatie in land-, tuinbouw en voedingsindustrie)		
	Verbeteren leefkwaliteit op PL	X (verbreding van de landbouw)	X(armoede, slechte huisvesting)	X	X (imago, identificatie met de regio)	X (plattelandscentrum, ...)
	Valorisatie van de plaatselijke producten en diensten		X (recreatie en toerisme)		X (recreatie en toerisme)	X (recreatie en educatie)
	Valorisatie van natuurlijke en culturele hulpbronnen	X (Milieu)	X (milieu)	X (cultureel erfgoed)	X	
Samenwerking tussen plattelandsgebieden	Interterritoriale samenwerking					
	Transnationale samenwerking					
Netwerkvorming*		X	X	X	X	X

* Door de aard van de leader+ methode gebeurt netwerking automatisch. Actieve participatie in het netwerk is verplicht voor alle Leader+ deelnemers.

** De prioritaire thema's (slechts één per Leader+ gebied) werden in het vet aangeduid

6.1 Onderdeel 1: geïntegreerde territoriale strategieën voor plattelands-ontwikkeling van experimentele aard

Actie 1.1. In hoeverre heeft Leader+ verbetering helpen brengen in het organisatorische vermogen van plattelandsgemeenschappen en in de participatie door plattelandsactoren in het ontwikkelingsproces?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicatoren
Welke activiteiten/projecten werden geselecteerd door de PG?	- Typologie van projecten/acties
Welke actoren werden bereikt?	- Typologie van betrokken actoren - Kwantificering van bereikte doelpubliek - Beoogde doelpubliek/totale populatie van het Leader+ gebied
In hoeverre draagt Leader+ bij tot een betere identificering van de actoren met het gebied?	- Aantal georganiseerde activiteiten voor het betrekken van de bevolking/actoren

Zonder dat de meeste projecten reeds werden opgestart, kan men stellen dat Leader+ een positieve stimulans geeft om samenwerking en groepering van de plaatselijke plattelandsactoren te bevorderen. Alleen al de oprichting van de plaatselijke groepen verhoogt het organisatorische vermogen en de participatie van de actoren daar een deel van hen zijn vertegenwoordigd in de PG. Met andere woorden zorgt de samenstelling van de PG reeds voor een professionalisering en groepering van de plaatselijke actoren. Ook de manier waarop de bevolking wordt betrokken bij de uitvoering van het ontwikkelingsplan via de projecten draagt hier sterk toe bij. Zo worden bijvoorbeeld in verschillende gebieden themagroepen opgericht rond gemeenschappelijke ideeën die vanuit verschillende invalshoeken dienen bekeken te worden met als doel een geïntegreerde oplossing te vinden voor een door verschillende actoren ervaren probleem.

Actie 1.2. In hoeverre heeft Leader+ door middel van een aanpak van onderop en een geïntegreerd experimentele strategie de complementariteit van de plattelandsontwikkeling op plaatselijk niveau bevorderd en ontwikkeld?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicatoren
Zijn er schaafeffecten opgetreden door Leader+?	-
Hoeveel projecten brengen verschillende actoren samen?	- Typologie van de promotoren en partners (activiteitendomein) - Aantal partnerschappen - Aantal partners per project

Door de geïntegreerde aanpak van Leader+ worden actoren samengebracht vanuit verschillende domeinen. Elk domein heeft zijn eigen invalshoek op het platteland (milieu, sociaal-economisch, cultureel, ...). Wanneer deze groepen effectief

samen worden gebracht in projecten dan kan men inderdaad verwachten dat deze samenwerking ten goede komt van de complementariteit of nog de geïntegreerdheid van het plaatselijks plattelandsbeleid. Doordat individuele acties (door een individu, door 1 gemeente) gebundeld worden in ruimere, overkoepelende projecten ontstaan tevens schaalvoordelen. Door de aanwezigheid van schaaffecten is de kans dat het project resultaten behaald die kunnen terugvloeien naar het plaatselijk plattelandsbeleid veel groter. Enkele voorbeelden die naar voor werden gebracht tijdens de interviews zijn:

Tabel 14: Voorbeelden van geïdentificeerde projecten met schaalvoordelen

Meetjesland	- 5 individuele landbouwers die rond verbreding willen samenwerken - aantal gemeenten die gezamenlijk project willen doen rond het ondersteunen van landelijke kernen: bundelen van 4 landelijke kernen
Brugs Ommeland	- De kaderprojecten betekenen grote schaaffecten: verschillende organisatie waren bijvoorbeeld aan het werken rond verbreding (hoeveproducten). Deze activiteiten worden nu gebundeld in één project
Midden-Maasland	- Projectindieners hebben duidelijk inhoudelijke verruiming en samenwerking nagestreefd bij de opmaak van hun projectaanvragen. Dit bleek uit de gevormde partnerschappen.

Actie 1.3. In hoeverre hebben de geselecteerde prioritaire thema's bijgedragen tot de totstandkoming van een werkelijk geïntegreerde en doelgerichte ontwikkelingsstrategie op PG niveau?

Concretiserende vragen	Antwoord
Zijn de gedefinieerde thema's relevant?	- Zie SWOT
Zijn de gedefinieerde thema's coherent?	- Zie coherentie
Waarom hebben de PG voor een bepaald thema gekozen? Was dit eenvoudig?	

Deze vraag verwijst naar de relevantie en de coherentie van de voorgestelde prioritaire thema's. Deze aspecten kwamen reeds uitgebreid aan bod in 5.3 Relevantie en coherentie.

Actie 1.4. In hoeverre hebben de experimentele strategieën een impact gehad op het geografisch gebied

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicatoren
Impact op milieu	Zie voorstel monitoring systeem
Impact op de situatie van vrouwen	
Impact op de situatie van jongeren	
Impact op de sociaal-economische situatie	
Impact op de leefkwaliteit	

Impact meet de lange termijn en de duurzame effecten van een project. Deze effecten kunnen vaak pas een zekere tijd na de afloop van het project gemeten worden. Daarom is het moeilijk zelfs maar een indicatie aan te geven voor deze evaluatievraag. Bovendien wordt deze vraag hernomen bij de evaluatievragen rond de impact van het programma (vragen 3.1, 3.2, 3.3). In het monitoringsysteem dat wordt behandeld in hoofdstuk 7, wordt een systeem uitgewerkt waardoor deze impact in de toekomst gemeten zal kunnen worden.

6.2 Onderdeel 2: steun voor samenwerking tussen plattelandsgebieden

Actie 2.1. In hoeverre heeft Leader+ door middel van samenwerking de overdracht van informatie, goede werkwijzen en know how op het gebied van plattelandsontwikkeling bevorderd?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicatoren
Heeft er kennisoverdracht plaatsgevonden	- Aantal gezamenlijke activiteiten
Welke leereffecten hebben plaatsgevonden	- Aantal contacten tussen de PG's

Ondanks het feit dat onderdeel 2 nog niet in uitvoering is, heeft er reeds onderling contact plaatsgevonden tussen de verschillende PG's en hebben zij reeds ervaringen uitgewisseld. Zo heeft er onder andere samenwerking tussen een aantal PG's plaatsgevonden in het kader van de oprichting van de PG en het zoeken naar een geschikte rechtstructuur hiervoor. Ook met andere niet-Leader+ regio's heeft reeds afstemming plaatsgevonden: bijvoorbeeld tussen Brugs Ommeland en de Westhoek die in een vorig Leader programma zat.

Actie 2.2. In hoeverre heeft Leader+ door middel van samenwerking tussen geografische gebieden bijgedragen tot de uitvoering van ontwikkelingsprojecten

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
Zijn er samenwerkingsverbanden ontstaan met andere Leader+ gebieden (nationaal, internationaal)?	- aantal samenwerkingen met andere leader+ gebieden - aantal contacten met andere leader+ gebieden
Hadden deze samenwerkingsverbanden plaats gevonden zonder Leader+?	
Welke positieve effecten heeft deze samenwerking met zich meegebracht?	

Voor deze vraag kan op dit ogenblik geen indicatief antwoord gegeven worden.

Actie 2.3. In welke mate gingen de samenwerkingsactiviteiten verder dan het Leader+ programma?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
Zijn er reeds projecten/samenwerkingen opgestart met andere Leader+ gebieden buiten het Leader+ programma? Zo ja, wat houdt deze samenwerking in?	<ul style="list-style-type: none"> - aantal ontstane samenwerkingen buiten het Leader+ kader - aantal contacten met niet-Leader+ gebieden

Voor deze vraag kan op dit ogenblik geen indicatief antwoord gegeven worden.

6.3 Onderdeel 3: Netwerkvorming

Actie 3.1. In hoeverre heeft Leader+ door middel van netwerkvorming de overdracht van informatie, goede werkwijzen en knowhow op het gebied van plattelandsontwikkeling bevorderd?

Actie 3.2. In welke mate heeft netwerkvorming de samenwerking tussen plattelandsgebieden vergemakkelijkt

In de stand van zaken (zie hoofdstuk 3) werd reeds vermeld dat onderdeel 3 in zijn geheel nog niet is opgestart. Men zal pas in de loop van 2004 acties ondernemen die de netwerkvorming tussen de PG's moet bevorderen. Het is op dit ogenblik dan ook moeilijk enige indicatie aan te geven voor bovenstaande evaluatievragen. Uit de enkele bijeenkomsten waarop de verschillende PG's aanwezig waren (bv. startvergadering bij ALT, de workshop rond monitoring) bleek echter wel de behoefte en de bereidheid vanuit de verschillende PG's om op een regelmatige basis van ideeën en ervaringen uit te wisselen met elkaar. Uit de gesprekken blijkt ook dat reeds enkele PG's onderling vaak overleg plegen, bijvoorbeeld bij het opzetten van een rechtstructuur voor de PG werd er reeds samengewerkt om tot een oplossing te komen.

6.4 Impact van het programma

Ook de impact van een programma kan slechts geëvalueerd worden wanneer reeds resultaten via de uitvoering van de drie onderdelen werden geboekt. Impact peilt immers naar de lange termijn effecten en de duurzame resultaten van een project. Deze effecten kunnen soms pas na enige tijd na afloop van het project waargenomen worden. De geformuleerde antwoorden zullen dan ook slechts eerste indicaties zijn die werden gemaakt op basis van de gevoerde gesprekken en de ontwikkelingsplannen van de PG's.

Er wordt een onderscheid gemaakt in de evaluatievragen tussen de impact vanuit het oogpunt van de algemene doelstellingen van al de structuurfondsen en de impact vanuit de doelstellingen specifiek aan Leader+.

6.4.1 Impact op het geografische gebied uit het oogpunt van de algemene doelstellingen van de structuurfondsen

3.1. In hoeverre heeft het Leader+ programma bijgedragen tot de milieubescherming in de begunstigde gebieden?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
In hoeverre richten de projecten zich op de verbetering van het milieu?	- Aantal projecten gericht op het verbeteren van het milieu
Is er een duidelijke verbetering wat betreft de natuurlijke hulpbronnen	- Aantal projecten gericht op het verbeteren van de waterkwaliteit - Evolutie bosareaal
Worden de effecten op het milieu waargenomen door de bevolking	

Uit de verschillende ontwikkelingsplannen kunnen verschillende acties geïdentificeerd worden die specifiek gericht zijn op de verbetering van het milieu. Enkele voorbeelden hiervan zijn: kleinschalige waterzuiveringsprojecten, uitwerken van streekgerichte beheersmaatregelen voor natuur en landschap, opmaken van een inventarisatie van de fauna en flora in de streek, aanleggen van natuurgebieden etc.

3.2. Welke bijdrage heeft het Leader+ programma geleverd om de situatie van vrouwen in de begunstigde gebieden te verbeteren? En de situatie van jongeren?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
In hoeverre werd aandacht besteed aan representatie van vrouwen/jongeren bij de vorming van de PG's?	- aantal vrouwen/jongerenverenigingen in de PG's
In hoeverre werd bij de selectie van de projecten rekening gehouden met de behoefte van jongeren/vrouwen op het platteland?	- Aantal vrouwen/jongerenverenigingen als promotor - Aantal projecten met vrouwen/jongeren als bijzondere doelgroep
Welke acties werden ondernomen om jongeren aan te zetten op het platteland te blijven?	- Aantal opleidingsprojecten voor jongeren - Aantal nieuw gecreëerde arbeidsplaatsen - Aantal projecten gericht op woonmogelijkheden

De representatie van vrouwen en jongeren in de projectwerking en in de bereikte doelgroepen is nu nog niet na te gaan. Wel kan uit de samenstellingen van de PG's opgenomen in de ontwikkelingsplannen afgeleid worden dat in verschillende PG's zowel plaatselijke jongerenverenigingen en vrouwenverenigingen zetelen die de belangen van deze twee specifieke groepen op het platteland kunnen verdedigen.

Tabel 15: Geïdentificeerde vrouwen- en jongerenverenigingen in de PG's

Vrouwenvereniging	- Katholieke Vereniging van Landelijke Vrouwen (KVLV)
	- De Maasnimfen
Jongerenvereniging	- De Groene Kring
	- Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ)

Niettemin blijken niet bij elke PG jongeren- en vrouwenverenigingen vertegenwoordigd te zijn.

3.3. In hoeverre heeft Leader+ nieuwe manieren helpen verkennen om de sociaal-economische levensvatbaarheid van en de kwaliteit van het bestaan in de begunstigde plattelandgebieden te verbeteren?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
Werden er nieuwe duurzame inkomstenbronnen geschapen via Leader+?	- Aantal projecten gericht op tewerkstelling - Aantal nieuwe tewerkstellingsplaatsen - Evolutie tewerkstelling
Welke nieuwe economische activiteiten zijn ontstaan door Leader+?	- Aantal projecten gericht op toerisme, cultuur, hoevetoerisme, inkomensiversificatie van de landbouwer - Aantal projecten gericht op bevorderen van de mobiliteit
In welke zin draagt Leader+ bij tot het aantrekken van nieuwe inwoners?	- Aantal projecten gericht op huisvesting - Evolutie bevolking/ontvolking van de gebieden

Zoals er acties zijn gepland rond milieu zijn er ook acties gepland rond het verbeteren van de leefkwaliteit en het welzijn van de plattelandbevolking zoals acties rond mobiliteit, inrichten van zorgboerderijen, tewerkstelling en huisvesting.

6.4.2 Impact van het programma op het geografisch gebied wat de specifieke doelstellingen van Leader+ betreft

4.1 In hoeverre heeft Leader+ aan de bevordering en verspreiding van nieuwe geïntegreerde benaderingen van plattelandontwikkeling bijgedragen via de toepassing van de specifieke kenmerken ervan, en met name dankzij het experimentele karakter van de strategieën, de samenwerking en de netwerkvorming?

Deze evaluatievraag verwijst wederom naar de kennisoverdracht en ervaringsuitwisseling die heeft plaatsgevonden tussen de verschillende PG's via samenwerking en netwerkvorming. De antwoorden zullen dan ook teruggevonden worden bij de onderdeelspecifieke evaluatievragen met dat verschil dat men hier ook naar de duurzaamheid van samenwerking en netwerking moet gaan kijken. Iets heeft maar impact wanneer de gevolgen langdurig en structureel zijn.

4.2 In hoeverre heeft Leader+ bijgedragen tot een doelmatiger gebruik van de endogene hulpbronnen (menselijke hulpbronnen, fysieke hulpbronnen, milieubronnen, enz.) in de plattellandsgebieden?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
Hebben de PG's zich specifiek gericht op het boeken van vooruitgang wat de endogene hulpbronnen betreft?	- Typologie van de projecten (hoeveel projecten gericht op mobiliteit, infrastructuur, arbeid, opleiding integratie, van zwakkere doelgroepen, kwaliteit water, kwaliteit bosareaal, landschapsonderhoud, ...)

Er kan reeds indicatief positief geantwoord worden op deze evaluatievraag door te kijken naar de prioritaire thema's die door de PG's werden gekozen. We kunnen stellen dat vooral thema 2: verbeteren van de leefkwaliteit en thema 4: verbeteren van de culturele en natuurlijke hulpbronnen sterk zullen inspelen op de endogene hulpbronnen. Zoals uit Tabel 13 blijkt hebben drie van de vijf PG's expliciet gekozen voor thema 2: verbeteren van de leefkwaliteit op het platteland en heeft 1 PG gekozen voor thema 4. Echter stellen we vast uit de beschreven geplande activiteiten in de ontwikkelingsplannen dat ongeveer alle PG's acties hebben gepland die inspelen op zowel thema 2 als thema 4. Zoals reeds eerder werd gesteld zijn de thema's onderling zeer nauw verbonden met elkaar waardoor bepaalde acties op meerdere thema's kunnen inspelen.

Tabel 16: *Overzicht van de geplande acties die verbetering van de endogene hulpbronnen beogen*

Plaatselijke groep	Acties binnen thema 2	Acties binnen thema 4
Meetjesland	<ul style="list-style-type: none"> - leefbare woonkernen - voldoende mobiliteit - ruraal ondernemerschap - stimuleren van innovatie van producten en afzetkanalen - vervreemding tegenover platteland counteren 	<ul style="list-style-type: none"> - valoriseren en promoten van de culturele hulpbronnen
Pajottenland	<ul style="list-style-type: none"> - versterken van de plattelandseconomie - detecteren en valoriseren van de toeristisch-recreatieve troeven - verhogen welzijn via verbetering huisvesting, tewerkstelling en sociaal weefsel - verbeteren mobiliteit 	<ul style="list-style-type: none"> - Natuur en milieuprojecten: landschapsvriendelijke waterzuiveringsprojecten, inventarisatie van de fauna en flora van de regio, verruimen aanbod natuurreservaten
Brugs Ommeland	<ul style="list-style-type: none"> - Stimuleren van verbreding - Valoriseren arbeidspotentieel - Versterking imago van de regio 	<ul style="list-style-type: none"> - Milieuzorg en landschapszorg in de landbouw: sensibilisering landbouwer, bevolking en bedrijven
Antwerpse Kempen	<ul style="list-style-type: none"> - oprichten van een plattellandscentrum 	<ul style="list-style-type: none"> - aandacht voor duurzame landbouw, meer specifiek voor milieu- en ruimtelijke aspecten
Midden-Maasland	<ul style="list-style-type: none"> - versterken van een positieve regionale identiteit - externe imagovorming 	<ul style="list-style-type: none"> - Alle projecten dienen aandacht te besteden aan duurzaamheid waarbij milieu één van de elementen is

Bron: IDEA Consult op basis van de ontwikkelingsplannen

We kunnen dus besluiten dat in de beschreven strategieën zeker de nodige aandacht uitgaat naar de verbetering van de endogene hulpbronnen. De vraag is of deze strategieën ook daadwerkelijk zullen worden vertaald naar de projecten toe en of zij ook effectief via deze projecten zullen bereikt worden.

4.3 In hoeverre heeft het programma het mainstream beleid inzake plattelandontwikkeling in het betrokken geografische gebied door middel van de Leader+-methode aangevuld, beïnvloed of versterkt?

Concretiserende vragen	Mogelijke kwantitatieve indicator
Welke strategieën ontwikkeld onder Leader+ kunnen worden overgedragen naar andere regio's, naar gans Vlaanderen	- Indicatoren rond aanwezigheid van vrouwen in de PG, in de projecten, bij deelnemers aan activiteiten
In welke zin zijn er synergieën ontstaan tussen het Leader+ programma en de mainstream activiteiten betreffende plattelandontwikkeling in het gebied	- Aantal vrouwen betrokken bij diversificatie van landbouwproducten - Netwerkvorming tussen vrouwenverenigingen op het platteland

Voor het antwoord op deze vraag verwijzen we naar evaluatievraag 3.2

7 Monitoring

7.1 Inleiding

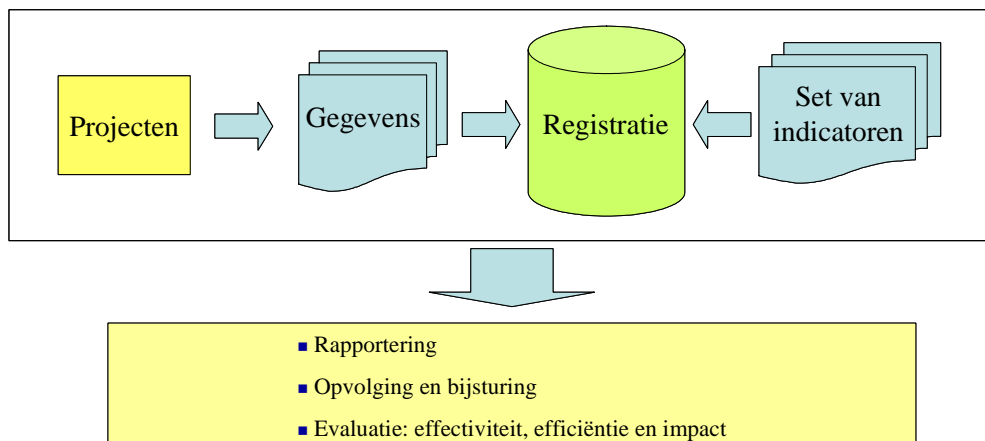
Zoals uit voorgaande hoofdstuk is gebleken, is het op dit moment niet mogelijk de meerderheid van de evaluatievragen te beantwoorden, zeker niet op een kwantitatieve manier. De reden hiervoor is al meermaals aangehaald: de projecten zijn nog niet of slechts beperkt opgestart. Voor het beantwoorden van de vragen hebben we nood aan gegevens en informatie vanuit de projecten. Het leek ons daarom nuttig om op een proactieve en interactieve manier een opvolgingssysteem uit te werken dat een toegevoegde waarde biedt voor zowel de plaatselijke groepen, de projectpromotoren, de beheersdienst ALT als voor de externe evaluator. Elk van deze partijen heeft immers nood aan adequate informatie en gegevens rond de uitvoering van de projecten en het programma in zijn geheel. Uit de gevoerde gesprekken met de PG's was tevens gebleken dat de meesten onder hen nog geen opvolgingssysteem hadden uitgewerkt. Omdat de projecten nog niet zijn opgestart zullen de promotoren op voorhand weten welke gegevens zij zullen moeten bijhouden en rapporteren. Hierdoor verkleint de kans dat gegevens verloren gaan of dat men ze retro-actief moet gaan verzamelen wat vaak onmogelijk blijkt te zijn.

IDEA Consult heeft een voorstel uitgewerkt voor een financieel en een inhoudelijk monitoringinstrument. Deze voorstellen werden gezamenlijk met de PG's en de beheersdienst ALT besproken tijdens een workshop (zie 2.6).

7.2 Enkele uitgangspunten

Figuur 4 geeft het begrip monitoring en de doelstellingen ervan schematisch weer. De verschillende elementen zullen achtereenvolgens verklaard worden.

Figuur 4: Monitoring

Bron: IDEA Consult

De verschillende projecten zullen een veelheid aan gegevens en informatie voortbrengen. Het is noodzakelijk dat deze gegevens op een gestructureerde en digitale methode worden geregistreerd. Niet al de gegevens zijn echter even belangrijk. Daarom wordt een set van indicatoren (zowel financiële set als inhoudelijke set) gedefinieerd die de belangrijkste gegevens en informatie moeten weergeven. Een indicator is dan ook een (getal)waarde die een redelijk betrouwbare schatting geeft van gegevens van een groter geheel, of nog een kerngetal. De financiële indicatoren moeten voornamelijk worden beheerd door de PG en ALT, daar waar de inhoudelijke indicatoren hun oorsprong vinden in de projecten en dus door de verschillende promotoren dienen beheerd te worden. De uitgewerkte voorstellen zullen gebaseerd zijn op de EC indicatoren methodiek (input, output, resultaat en impact indicatoren). Er is getracht zoveel mogelijk gebruik te maken van kwantificeerbare indicatoren. Het is echter onvermijdelijk dat ook een aantal kwalitatieve indicatoren gehanteerd worden voor de inhoudelijke monitoring van projecten.

Er zijn drie belangrijke redenen waarom er nood is aan een adequaat monitoringsysteem. Monitoren van gegevens en informatie is noodzakelijk met het oog op:

- Rapportering: er zijn binnen Leader+ verschillende rapportagestromen te identificeren:
  - Van de promotor naar de PG
  - Van de promotoren, de PG naar de (regionale plattelands)bevolking: informering en uitstraling van projecten en programma
  - Van de Plaatselijke groep naar ALT: halfjaarlijkse activiteitenverslagen
  - Van ALT naar de EC: jaarlijkse rapportering, jaarverslag,...
- Opvolging en bijsturing

Een onderscheid wordt gemaakt tussen financiële en inhoudelijke opvolging. Beiden hebben verschillende doelstellingen. Met behulp van een financiële opvolging kan men aan kostenbeheersing doen en kan men de gespendeerde budgetten opvolgen. De inhoudelijke opvolging laat toe na te gaan of projecten hun vooropgestelde objectieven zullen behalen of hebben behaald. Op deze manier kan de projectuitvoering bij een eventuele detectie van problemen bijgestuurd worden zodat objectieven alsnog kunnen gehaald worden of zodat meer realistische objectieven kunnen geformuleerd worden. Tevens kan een adequate opvolging informatie aanleveren voor de toekomstige strategiebepaling. Een goede opvolging creëert namelijk belangrijke leereffecten.
- Evaluatie: zoals bij de rapportering zijn er ook verschillende evaluatiestromen te identificeren:
  - De externe evaluatie opgelegd door de EC
  - Zelfevaluatie

Met de evaluatie gaan we onder meer na of de projecten en het programma effectief zijn (doeltreffendheid), efficiënt zijn (doelmatigheid) en wat hun impact is op het platteland (duurzaam effect). Zelfevaluatie brengt belangrijke leereffecten met zich mee waardoor de performantie in de toekomst sterk kan toenemen.

Er moet een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen de financiële en de inhoudelijke opvolging van de projecten omdat het om zeer verschillende soorten gegevens en informatie gaat. Toch dienen beide instrumenten te voldoen aan een aantal algemene criteria:

- Maximale standaardisatie: hetzelfde systeem kan in de verschillende regio's gehanteerd worden. Op deze manier kunnen resultaten gemakkelijk geaggregeerd worden tot op programma niveau.
- Rekening houden met diversiteit van de regio's: het systeem moet voor elke regio zo nauw mogelijk aansluiten bij de concrete projecten en acties
- Digitaal
- Eenvoud en transparantie
- Kwantitatief
- Geïntegreerd: gegevens voor alle rapportagenoden kunnen uniform uit éénzelfde systeem gehaald worden. Het monitoringinstrument moet:
  - De nodige input leveren aan ALT voor het invullen van hun monitoringtabellen die periodiek aan de EC moeten aangeleverd worden
  - De mogelijkheid bieden aan de PG en promotoren om projecten op te volgen en bij te sturen daar waar nodig (bijvoorbeeld als bepaalde objectieven niet worden bereikt)
  - De nodige gegevens en informatie leveren om na afloop van de projecten de evaluatievragen te kunnen beantwoorden en de effectiviteit, de efficiëntie en de impact van het Leader+ programma te kunnen meten
- Dynamisch: een opvolgingssysteem kan periodiek evolueren en bijgesteld worden in functie van de strategie en de geselecteerde projecten.

Het voorstel voor de financiële opvolging neemt de vorm aan van een tabel die eenvoudig kan opgemaakt worden in excel terwijl we voor de inhoudelijke opvolging een projectfiche hebben uitgewerkt waarbij de indicatorenset centraal staat. Beide voorstellen zullen in wat volgt afzonderlijk besproken worden.

7.3 Voorstel financiële opvolging

Uit de gevoerde gesprekken en uit de workshop is gebleken dat de financiële opvolging voor niet zoveel problemen zorgt. Voor de meeste PG's was het reeds duidelijk wat er financieel moet opgevolgd worden. Enkel van hen hebben zelf hiervoor al een systeem uitgewerkt. De PG's zijn dan ook vrij om hun eigen instrument toe te passen. Het door IDEA uitgewerkte voorstel kan hierbij als inspiratie dienen voor aanvullingen en verbeteringen aan het eigen systeem. Tijdens de workshop werden een aantal specifieke aanbevelingen meegegeven die de toegevoegde waarde van een financieel monitoringinstrument sterk kunnen verhogen:

- Maak gebruik van één geïntegreerd financieel instrument. Hiermee wordt bedoeld dat financiële gegevens slechts in 1 document gecentraliseerd worden waaruit al de nodige informatie kan gehaald worden. Zo wordt vermeden dat men in verschillende bestanden verschillende bedragen kan terugvinden.
- Een aantal velden/rubrieken moeten verplicht opgenomen worden. Deze velden bevatten de rapporteringsverplichtingen naar de beheersdienst toe. Daarnaast is de PG vrij om bijkomende velden te definiëren die het beheer en een evaluatie kunnen vereenvoudigen.
- Excel heeft als grote voordelen de eenvoud en het feit dat via draaitabellen gemakkelijk overzichten kunnen opgemaakt worden.

Onderstaande figuur vat zowel de verplichte als de bijkomende kolommen samen van een mogelijk financiële monitoringtabel die gemakkelijk kan aangemaakt worden in excel.

Verduidelijking bij enkele velden:

- Hoofdactiviteit van het project: enkele keuzemogelijkheden zijn: vorming/begeleiding, bezoekerscentrum/ 1-loket/ tentoonstellingsruimte, promotie/ informatie/ sensibilisatie, valorisatie streekproducten, infrastructuurwerken, oprichting netwerken etc...
- Bereik van het project: enkele keuzemogelijkheden zijn: 1 of enkele individu(en), 1 gemeente, enkele gemeenten, regio, provincie

Figuur 5: Voorstel financieel moitoringinstrument

Volgnr	Dossiernr	thema volgens Leader+ programma	Hoofdactie project	Projectnaam	Hoofd-promotor (naam)	Hoofd-promotor	BTW-nummer	Rekening-nummer	Verantwoordelijke persoon
						rechtsvorm	(indien relevant)		
Contactadres					Voorziene startdatum project	Voorziene einddatum project	Bereik van het project	Totale kostprijs project (in euro)	Totale subsidiabele kosten project
straat en huisnr	postcode	gemeente	tel. Nummer	e-mail					
Cofinanciering EOGFL		Cofinanciering Vlaams Gewest		Totale steun (=EOGFL + Vlaams Gewest)		kosten gedragen door anderen		Datum indiening dossier	Datum definitieve goedkeuring project (vergadering PG)
bedrag	%	bedrag	%	bedrag	%	bedrag	%		
Datum ontvangen voorschot op steunbedrag	Bedrag voorschot op steunbedrag	Datum eerste betaling (aanvraag)	Bedrag eerste betaling	Datum tweede betaling	Bedrag tweede betaling	...	Status project	Gerealiseerde totale kostprijs project	
								bedrag	%
Gerealiseerde subsidiabele kost		Gerealiseerde cofinanciering EOGFL		Gerealiseerde cofinanciering Vlaanderen		Gerealiseerde kosten door anderen		Opmerkingen	
bedrag	%	bedrag	%	bedrag	%	bedrag	%		

verplichte velden   bijkomende praktische velden

Bron: IDEA Consult

7.4 Inhoudelijke opvolging

In tegenstelling tot de financiële monitoring had de meerderheid van de plaatselijke groepen nog geen instrument uitgewerkt voor de inhoudelijke opvolging van de projecten. Het Brugse Ommeland had wel reeds een verzameling 'operationele'/procesmatige indicatoren gedefiniëerd die de projectpromotoren moeten gebruiken bij de verslaggeving.

Hier is het voorstel voor inhoudelijke opvolging uitgewerkt in de vorm van een projectfiche in excel die per project moet aangemaakt worden en periodiek dient aangevuld te worden. Excel biedt ons het voordeel dat de projectgegevens gemakkelijk kunnen gesommeerd worden tot op PG-niveau en tot op programmaniveau. De projectfiche bestaat uit een aantal onderdelen:

- Identificatie van de promotor
- Identificatie van de partnerschappen
- Identificatie van het project
- Identificatie van de doelgroepen
- Identificatie van de indicatoren

Belangrijk te vermelden is dat de projectfiche zo werd opgemaakt dat deze maximaal aansluit bij de Leader+ realiteit die werd terug gevonden in de 5 ontwikkelingsplannen en het programmadocument. Zo werden bijvoorbeeld de typologieën die werden opgemaakt voor onder meer het statuut van de promotoren en de partners, het activiteitendomein van de promotoren en de partners en de beoogde doelgroepen gebaseerd op de concrete informatie die kon terug gevonden worden in de verschillende ontwikkelingsplannen en het programmacomplement. In wat volgt worden deze elementen nader toegelicht.

De uitgewerkte projectfiche werd opgenomen in bijlage van de evaluatie.

7.4.1 Identificatie van de promotor

Naast de naam van de promotor zijn belangrijke elementen die de promotor typeren:

- Het feit of de promotor al dan niet lid is van de plaatselijke groep. Deze informatie is belangrijk om na te gaan of er voldoende nieuwe actoren worden aangesproken. Er moet een voldoende evenwicht zijn tussen aantal leden en niet-leden die optreden as promotor van een project.
- Statuut van de promotor. Er werd een typologie opgesteld die wordt weergegeven onderstaande tabel.

1. Gemeentelijke instellingen
2. Provinciale instellingen
3. VZW
4. Jongerenvereniging
5. Vrouwenvereniging
6. Andere vereniging
7. Onderwijsinstelling
8. Particulier (individu)
9. Private instelling/ onderneming
10. Andere

- De sector/ het domein van de promotor. Ook hier werd een typologie voor opgemaakt:

1. Sociaal en welzijn
2. Economie
3. Milieu
4. Toerisme
5. Cultuur
6. Sport en ontspanning
7. Onderwijs, vorming, opleidingen
8. Landbouw
9. Andere

Door de statuten en de actiedomeinen in kaart te brengen, wordt het mogelijk na te gaan of alle plaatselijke plattelandsactoren voldoende vertegenwoordigd zijn in de geselecteerde projecten. Wanneer bijvoorbeeld bepaalde belangrijke sectoren of actoren ontbreken, kunnen gerichte acties ondernomen worden om deze groepen aan te spreken en te betrekken via aangepaste kanalen. Dit is nodig opdat de geïntegreerde benadering van platteland en de benadering van onderuit, die door Leader+ naar voor worden geschoven als belangrijke basisprincipes verzekerd blijven.

7.4.2 Partnerschappen

In hetzelfde kader van samenwerking, netwerkvorming en een geïntegreerde benadering van het platteland is het tevens belangrijk de samenstelling van de partnerschappen te kennen:

- Naam van de partners
- Aantal partners binnen het project
- Statuut van de partners, volgens dezelfde typologie als promotor
- Sector/ domein van de partners, volgens dezelfde typologie als promotor
- Welke partners zijn lid van de PG

Op deze manier kan nagegaan worden hoe geïntegreerd projecten zijn (platteland wordt bekeken vanuit verschillende domeinen). Bovendien ook geanalyseerd worden welke types organisaties typisch optreden in de hoedanigheid van partner. Het kan bijvoorbeeld zijn dat bepaalde types niet voorkomen in de hoedanigheid van promotor maar wel in deze van partner.

7.4.3 Identificatie van het project

Voor de typologie van het project wordt gebruik gemaakt van de structuur van Leader+, met name de onderdelen en prioriteiten voorgesteld in het programmadocument. Hierbij moet worden aangeduid op welk van de thema's het project inspeelt, zowel een prioritair thema moet aangeduid worden met slechts één mogelijk als eventueel andere thema's waar het project op inspeelt waarbij meerdere thema's kunnen worden aangekruist.

Thema (of maatregel)	prioritair thema	ander thema
Thema 1: gebruik van nieuwe know how en technologieën om producten en diensten van de plattelandsgebieden concurrerender te maken		
Thema 2: de verbetering van de leefkwaliteit in de plattelandsgebieden		
Thema 3: de valorisatie van de plaatselijke producten, met name door via collectieve maatregelen de toegang tot de markten voor kleinschalige productiestructuren te vergemakkelijken		
Thema 4: de valorisatie van de natuurlijke en culturele hulpbronnen, met inbegrip van de valorisatie van de in het kader van Natura 2000 aangewezen gebieden van communautair belang		

Op deze manier kan gemakkelijk een overzicht per PG en op programmaniveau gemaakt worden van hoeveel projecten per thema werden geselecteerd en uitgevoerd en hoe de verschillende thema's met elkaar in verhouding staan.

7.4.4 Identificatie van de doelgroep

Om een doelgroepanalyse te kunnen maken werd een classificatie van mogelijke doelgroepen opgesteld. Uit de ontwikkelingsplannen en de Leader+ bepalingen rond de beoogde doelgroepen kunnen volgende doelgroepen gedefinieerd worden:

1. Landbouwers
2. Vrouwen
3. Jongeren
4. Ouderen
5. Minder validen
6. Werkzoekenden
7. Slecht gehuisveste huishoudens
8. Toeristen en recreanten
9. Schoolgaande jeugd en studenten
10. Alle inwoners van het gebied
11. Andere specifieke doelgroepen

7.4.5 Identificatie van de indicatoren

Zoals reeds vermeld werd een set van indicatoren opgemaakt. Deze indicatoren werden opgesplitst volgens de EC terminologie naar⁵:

- Output indicatoren
- Resultaat indicatoren
- Impact indicatoren

Een aparte set werd opgemaakt voor de project specifieke indicatoren (voornamelijk output en resultaat indicatoren) enerzijds en voor de horizontale indicatoren (de impactindicatoren) anderzijds. Beiden worden in detail besproken.

7.4.5.1 *Project specifieke indicatorenset*

Voor de opmaak van de project specifieke indicatorenset zijn we in twee stappen tewerk gegaan:

- Stap 1: identificatie van vaak weerkerende acties.

Aan de hand van de beschrijving van de geplande strategieën en activiteiten in de ontwikkelingsplannen werden een aantal acties gedefinieerd die meermaals terug kwamen.

- Stap 2: definiëren van output- en resultaat indicatoren per actie. Bij het definiëren van de indicatoren werd rekening gehouden met een aantal criteria:
  - o Relevantie: de indicator moet meten wat we willen weten en moet actueel zijn
  - o Meetbaarheid: bron, eenheid
  - o Kwantificeerbaarheid

Op deze manier werd een tabel van indicatoren opgemaakt die gelinkt is aan de concrete acties die gepland zijn binnen de verschillende PG's en toch zo gestandaardiseerd mogelijk is.

---

⁵ De input indicatoren werden opgenomen in de financiële monitoringtabel

Tabel 17: Voorstel projectspecifieke indicatorenset

Actie/Activiteit	Type indicator	Indicator
1. Inrichting vormingsessies/ begeleidingssessies	output	Aantal georganiseerde vormingsessies/ begeleidingssessies
		Aantal vormingsuren/ begeleidingsuren
	resultaat	Totaal aantal "unieke" deelnemers waarvan:
		aantal vrouwen < 25 jaar
		aantal vrouwen > 25 jaar
		aantal mannen < 25 jaar
		aantal mannen > 25 jaar
andere specifieke doelgroepen		
impact	Aantal deelnemers dat actie ondernomen heeft ten gevolge van de vorming/begeleiding	
2. Oprichten van een één-loket of een bezoekerscentrum, tentoonstellingsruimte	output	Aantal dagen toegankelijkheid van het digitaal of fysisch loket/ centrum
		Aantal tentoonstellingen
	resultaat	Aantal bezoekers van het loket/ centrum/tentoonstelling
		aantal vrouwen < 25 jaar
		aantal vrouwen > 25 jaar
		aantal mannen < 25 jaar
		aantal mannen > 25 jaar
andere specifieke doelgroepen		
Aantal geregistreerde vragen		
3. Promotie-initiatieven, informatie- en sensibiliseringsacties	output	Aantal ontwikkelde informatie- en sensibilisatieproducten
		Aantal informatieactiviteiten (informatie avonden, ...)
	resultaat	Aantal geïnformeerde of gesensibiliseerde personen
		aantal vrouwen < 25 jaar
		aantal vrouwen > 25 jaar
		aantal mannen < 25 jaar
		aantal mannen > 25 jaar
andere specifieke doelgroepen		
Aantal bereikte bedrijven/ organisaties		
4. Organisatie van evenementen	output	Aantal georganiseerde evenementen
		totale duur van de georganiseerde evenementen(in uren)
	resultaat	Aantal bezoekers/deelnemers aan de evenementen
		aantal vrouwen < 25 jaar
		aantal vrouwen > 25 jaar
		aantal mannen < 25 jaar
aantal mannen > 25 jaar		
andere specifieke doelgroepen		
5. Valorisatie hoeve, streekproducten	output	Aantal uitgevoerde kwaliteitscontroles
		Voor promotionele, opleidings-, ... Acties rond hoeve en streekproducten, zie indicatoren actie 3, 1, ...
	resultaat	Aantal betrokken deelnemers bij actie
		bestaande verkopers streekproducten/hoeveproducten
		potentiële verkopers streekproducten/hoeveproducten
		Aantal nieuwe streekproducten
	Aantal gepromote streekproducten	
impact	Stijging van de omzet in verkoop van streekproducten, hoeveproducten (schatting in %)	
	Aantal nieuwe verkopers streekproducten/hoeveproducten door de actie	
6. landschapsverfraaiing, cultureel patrimonium en	output	Aantal km aangelegde/ opgeknapt paden - wegen
		Aantal opgeknapt, gerestaureerd cultureel patrimonium
		Aantal landschapsverfraaiingswerken

andere "infrastructuurwerken"	resultaat	Aantal gebruikers	
		Aantal bezoekers	
		aantal vrouwen < 25 jaar	
		aantal vrouwen > 25 jaar	
		aantal mannen < 25 jaar	
		aantal mannen > 25 jaar	
		andere specifieke doelgroepen	
7. Oprichten van netwerken (bedrijven, boerderijen, initiatieven)	output	Aantal opgerichte netwerken	
		Aantal opgerichte kenniscentra	
		Aantal unieke leden van het netwerk (individueen, organisaties, bedrijven)	
	resultaat	Aantal georganiseerde netwerkactiviteiten (seminaries, cursus, infosessies...)	
	impact	Aantal unieke deelnemers aan de activiteiten	
		aantal vrouwen < 25 jaar	
		aantal vrouwen > 25 jaar	
		aantal mannen < 25 jaar	
		aantal mannen > 25 jaar	
		andere specifieke doelgroepen	
	8. Aanmaak van demonstratie-, educatief materiaal	output	Aantal aangemaakte producten of materialen
		resultaat	Aantal gebruikers materiaal
	9. Inkomensdiversificatie voor landbouwers	output	Aantal opgemaakte begeleidingsplannen
resultaat		Aantal deelnemende landbouwers aan de actie	
		Aantal bereikte landbouwers met de actie	
impact		Aantal landbouwers dat door de actie zijn activiteiten diversifieert	
		zorgboerderij	
		hoevertoerisme	
		thuisverkoop van hoeveproducten	
		natuur- en landschapsonderhoud	
		dagrecreatie op de boerderij	
		educatie op de boerderij	
		Stijging aantal bezoekers (%)	
	Stijging omzet landbouwer (in %)		
Stijging inkomen landbouwer (%)			
10. Milieuzorg, landschap en natuur	output	Aantal acties rond milieu	
		Aantal acties rond landschap	
		Aantal acties rond natuur	
	resultaat	Aantal betrokken personen bij de actie	
		Aantal vrouwen < 25 jaar	
		Aantal vrouwen > 25 jaar	
		Aantal mannen < 25 jaar	
		Aantal mannen > 25 jaar	
		Andere specifieke doelgroepen	
		Aantal betrokken organisaties/bedrijven	
		Aantal geïnstalleerde waterzuiveringsinstallaties	
11. Sociale dienstverlening (huisvesting, sociale tewerkstelling, mobiliteit)	output	Aantal personen die beroep hebben gedaan op de dienstverlening	
		aantal vrouwen < 25 jaar	
		aantal vrouwen > 25 jaar	
		aantal mannen < 25 jaar	
		aantal mannen > 25 jaar	
		andere specifieke doelgroepen	
	resultaat	Aantal nieuwe huisvestingsplaatsen	
Aantal nieuwe tewerkstellingen			

Bron: IDEA Consult

Werkwijze voor het invullen van de indicatorenset

Uiteraard zullen niet al de indicatoren vermeld in bovenstaande tabel relevant zijn voor elk project. Het invullen van deze tabel gebeurt in een aantal stappen:

- Stap 1: Bij de goedkeuring van een project zit de promotor samen met de Plaatselijke groep om een deelset van indicatoren samen te stellen die van aangepast is aan de context van het project. Hiervoor wordt nagegegaan welke acties uit bovenstaande tabel zullen worden uitgevoerd in het project. Een project kan hierbij samengesteld zijn uit één of meerdere acties. De relevante indicatorenset is dan de verzameling van indicatoren die bij de verschillende geïdentificeerde acties staan. Met andere woorden de voorgestelde indicatorenset is een menu waaruit blokken indicatoren kunnen worden geselecteerd naargelang de acties die zijn gepland binnen het project.

Een fictief voorbeeld: een project met als titel “uitbouwen van een netwerk van educatieve boerderijen”. Mogelijke acties die hier onder kunnen vallen zijn: actie 3 “promotie actie”, actie 1 “opleiding voor de deelnemende boerderijen”, actie 7 “oprichten van netwerken” en actie 9 “inkomensdiversificatie voor landbouwers”. De indicatorenset wordt samengesteld door de desbetreffende blokken van indicatoren te selecteren.

Het is belangrijk dat de PG's hierbij de nodige ondersteuning bieden opdat een goede indicatorenset wordt samengesteld van bij de start van het project.

- Stap 2: De promotor dient bij de start van zijn project voor elke geselecteerde indicator (zie stap 1) een doelstelling te kwantificeren. Dit is noodzakelijk zodat op het einde van het project de effectiviteit kan gemeten worden van het project door de gerealiseerde waarden te vergelijken met de vooropgestelde objectieven.
- Stap 3: Periodiek moet de promotor de gerealiseerde waarden invullen voor de verschillende indicatoren. Wij stellen hiervoor een jaarlijkse rapportering voor. Deze rapportering is cumulatief. Dit wil zeggen dat de waarde van een indicator aan het einde van periode 2 de som is van de gerealiseerde waarde in periode 1 plus de gerealiseerde waarde in periode 2.
- Stap 4: Bij afloop van de projecten wordt een laatste maal de indicatorenset ingevuld zodat we voor elke relevante indicator de totaal gerealiseerde waarde hebben.

7.4.5.2 Horizontale impactindicatorenset

Naast de projectspecifieke indicatorenset werd tevens een reeks horizontale impactindicatoren geformuleerd. Deze indicatoren verwijzen enerzijds naar de algemene horizontale doelstelling van Europese structuurprogramma's en anderzijds naar de specifieke doelstellingen van Leader+.

Tabel 18: Voorstel horizontale impactindicatorenset

Algemene doelstellingen Europese programma's		score van 0 (niet relevant), 1 (weinig) tot 4 (veel)	Motivering van de score
Bijdrage milieu			
Bijdrage verbetering situatie vrouwen			
Bijdrage verbetering situatie jongeren			
Bijdrage verbetering sociaal-economische levensvatbaarheid platteland			
Bijdrage verbetering leefkwaliteit platteland			
Specifieke doelstellingen Leader+		score van 0 (niet relevant), 1 (weinig) tot 4 (veel)	Motivering van de score
Experimenteel karakter komt tot uiting in	inhoud		
	methodologie/aanpak		
	partnerschap/samenwerkingsverband		
	bottom-up approach		
	nieuw voor het gebied		
Bijdrage aan bevordering en verspreiding van geïntegreerde benaderingen van plattelandsonwikkeling			
Bijdrage aan een betere benutting van de opportuniteiten en sterkten van het platteland			
Complementariteit met bestaande initiatieven			

Bron: IDEA Consult

Werkwijze voor het invullen van de indicatorenset

De impactindicatoren worden niet tussentijds geregistreerd maar enkel aan het einde van het project. De impact van een project kan men immers vaak maar op lange termijn vaststellen. Impactindicatoren zijn ook verschillend van output en resultaat indicatoren in die zin dat ze vaak moeilijk te kwantificeren zijn in absolute waarden. Toch is het belangrijk dat ook de impact op een objectieve en gestandaardiseerde manier kan geregistreerd worden zodat de impact ook op programmaniveau kan geanalyseerd worden door de individuele impact van de projecten te sommeren. Daarom stellen we hier een scoringmethode voor. De bedoeling is dat voor elke impactindicator een score wordt gegeven van 1 (weinig impact) tot 4 (zeer grote impact). Ook de score 0 kan gegeven worden wanneer het project totaal niet inspeelt op de desbetreffende impactindicator. Belangrijk hierbij is dat elke score moet verantwoord worden aan de hand van een motivering en "bewijzen". Vaak zal de motivering of het "bewijs" van een score te vinden zijn bij de behaalde output en resultaatindicatoren.

Een fictief voorbeeld: voor de impact op het milieu van een bepaald project rond sensibilisering van bedrijven voor waterzuivering wordt de score 4 gegeven omdat bijvoorbeeld bij 8 van de 10 betrokken bedrijven een eigen waterzuiveringsinstallatie werd geplaatst.

De scoring kan op twee manieren georganiseerd worden. Beide methodes hebben hun voor- en nadelen

Tabel 19: *Scoringmethoden voor de impactindicatoren*

Scoringmethode	Voordelen	Nadelen
De Plaatselijke groep doet de score	Consistentie en objectiviteit	verder verwijderd van de projecten
De promotoren doen de scoring	Zelfevaluatie	Subjectiviteit

Bron: IDEA Consult

We stellen voor de scoring van de impactindicatoren een combinatie voor van de twee systemen, met name een scoring in twee stappen:

- Stap 1: De promotoren geven hun eigen score weer aan de hand van een zelfevaluatie en leveren hiervoor al de nodige “bewijzen” aan.
- Stap 2: De PG heeft de bevoegdheid bepaalde scores aan te passen wanneer uit vergelijking van projecten blijkt dat een bepaalde score niet gerechtvaardigd wordt door de aangehaalde motivering.

Op deze manier worden de voordelen van beide systemen gecombineerd, met name een consistente en een geobjectiveerde zelfevaluatie.

Deze individuele scores zijn gemakkelijk extrapoleerbaar naar het programmaniveau door het berekenen van de gemiddelde score voor elke indicator. Op deze manier kan de globale impact gemeten worden van het Leader+ programma.

7.5 Afspraken en besluit rond monitoring

De voorgestelde financiële en inhoudelijke monitoringinstrumenten moeten toelaten de nodige informatie en gegevens te verzamelen en te centraliseren met het oog op rapportage, opvolging en bijsturing en evaluatie.

De richting die door ALT werd gekozen inzake monitoring is dat:

- de PG's voor de financiële opvolging de vrijheid krijgen om hun eigen ontworpen monitoringsysteem te hanteren met die voorwaarden dat ze voldoet aan de vernoemde criteria, namelijk een geïntegreerd systeem dat minstens die velden bevat die verplicht zijn voor de rapportage aan ALT;

- het door IDEA Consult uitgewerkte inhoudelijke monitoringsysteem naar voor wordt geschoven als instrument voor de inhoudelijke opvolging van projecten.

Tevens werd overeengekomen dat de voorgestelde monitoringsystemen tot het einde van de programmaperiode aan een jaarlijkse herziening zullen worden onderworpen. Daar waar nodig zullen aanpassingen aangebracht worden zodat het systeem maximaal is aangepast aan de projectrealiteit. Het blijft uiteraard de bedoeling een zo gestandaardiseerd mogelijk model te behouden waardoor de aanpassingen echt van een cruciale aard moeten zijn.

Deze monitoringinstrumenten zullen tot slot ook de nodige informatie bieden om de evaluatievragen die werden voorgelegd door de EC in het kader van de externe evaluatie, te kunnen beantwoorden.

8 Conclusies en aanbevelingen

Door de vertraagde opstart van het Leader+ programma in Vlaanderen zijn op dit ogenblik nog niet alle programmaonderdelen in uitvoering. Deze eerste fase van de tussentijdse evaluatie heeft zich dan ook voornamelijk gericht op:

- Overzicht van de stand van zaken in de uitvoering van het programma
- De relevantie en de coherentie van het Leader+ programma in Vlaanderen
- Evaluatie van het programmabeheer en de toepassing van de Leader+ methode
- Beantwoorden van de evaluatievragen van rubriek 1 en rubriek 5
- Aanzet tot beantwoorden van de overige evaluatievragen
- Uitwerken van een monitoringinstrument

De belangrijkste conclusies en aanbevelingen met betrekking tot de hierboven vernoemde aspecten worden nog even samengevat.

8.1 Conclusies

De belangrijkste conclusies van deze tussentijdse evaluatie zijn:

- Er zijn nog geen of weinig bestedingen gerealiseerd voor het programma. In het kader van de n+2 –regel dienen hierdoor per plaatselijke groep nog ongeveer 572.000 € (EOGFL + Vlaamse middelen) besteed te worden voor eind 2004 wil men deze cofinanciering niet verliezen.
- Het Leader+ programma in Vlaanderen biedt nog steeds een antwoord op de huidige problematiek op het platteland, dit zowel wat betreft het economische luik als het sociale en het milieuluik. Noch de plattelandsproblematiek, noch de doelstellingen van het Leader+ programma zijn gewijzigd waardoor de relevantie van het programma nog steeds geldt.
- De 3 hoofddoelstellingen van Leader+ zijn onderling coherent met elkaar en niet strijdig. De 4 prioritaire thema's die binnen programmaonderdeel 1 worden gedefinieerd zijn zeer ruim interpreteerbaar, vooral thema 2 is zeer vaag gedefinieerd. De 4 thema's zijn bovendien zeer nauw met elkaar verbonden, ze vullen elkaar aan, kunnen elkaar versterken en overlappen elkaar zelf op bepaalde vlakken. Een goede afbakening van de thema's is dan ook aan te raden.
- Wat betreft de externe coherentie van Leader+ met andere beleidsprogramma's rond het platteland (Europees, federaal, Vlaams, provinciaal) kunnen we besluiten dat voldoende mechanismen werden ingebouwd opdat dubbelfinanciering van projecten en overlapping tussen de verschillende beleidsprogramma's maximaal worden vermeden. Ten eerste zorgt de betrokkenheid van de provincie bij de selectie van de ontwikkelingsplannen ervoor dat er voldoende afstemming plaatsvindt met het provinciaal plattelandsbeleid en met andere Europese programma's. Bovendien beperkt ook de Leader+ methode door haar unieke karakteristieken zelf het risico op dubbelfinanciering en overlapping.

- De volgende conclusies kunnen worden getrokken uit de analyse van de belangrijkste processen:
  - Oproep: Men kan stellen dat beide partijen de nodige oproepkanalen hebben gebruikt opdat een voldoende massa werd bereikt en gestimuleerd voor het indienen van ontwikkelingsplannen enerzijds en projectvoorstellen anderzijds. Hierbij kan gesteld worden dat voldoende acties werden ondernomen om nieuwe gebieden aan te trekken.
  - Selectie: de selectieprocedure verloopt zowel bij de beheersdienst als bij de PG's op een gestructureerde en transparante manier. Bovendien werden de nodige mechanismen ingebouwd om eventuele belangenvermenging bij de selectie te minimaliseren.
  - Opvolging en controle: ALT hanteert voor de opvolging en controle de door de EC voorgestelde monitoringtabellen. Deze tabellen worden jaarlijks aan de EC overgemaakt. Ook de PG's dienen jaarlijks te rapporteren aan de beheersdienst over hun vooruitgang in de uitvoering van het ontwikkelingsplan. Uit de gevoerde gesprekken met de PG's is echter gebleken dat zij hiervoor nog geen of slechts beperkt opvolgingssystemen hebben uitgewerkt.
  - De ondersteuning vanuit de beheersdienst ALT naar de PG's toe is voornamelijk van een administratief-technische aard. Wel wordt vanuit de PG's specifiek gevraagd naar een oplossing vanuit ALT voor de n+2 problematiek. De ondersteuning vanuit de PG's naar de projectpromotoren kan zowel sterk inhoudelijk als administratief-technisch zijn. De meeste PG's bieden een intensieve ondersteuning aan tijdens elke uitvoeringsfase.
- Er werden reeds eerste indicatieve antwoorden geformuleerd op de onderdeel-specifieke en de impact evaluatievragen. Deze indicaties zijn gebaseerd op de gevoerde gesprekken en op de informatie die uit de verschillende ontwikkelingsplannen kon gehaald worden. Het gaat met andere woorden eerder om indicaties gebaseerd op objectieven en geplande acties dan wel op effectieve resultaten. Elke evaluatievraag werd tevens geconcretiseerd in een aantal deelvragen met bijhorende indicatoren.

8.2 Aanbevelingen

- Een oplossing dient uitgewerkt te worden rond de n+2 regel. Aangezien er nog niet veel bedragen werden besteed, bestaat het risico dat tegen einde 2004 een gedeelte van de EOGFL financiering verloren zal gaan.
- Een duidelijke afbakening van de 4 thema's is aan te bevelen. Zij zijn op dit moment relatief ruim gedefinieerd waardoor bepaalde acties onder meerdere thema's kunnen vallen. Dit heeft zijn implicaties op de keuze van de PG voor een bepaald thema.

- De belangrijkste aanbeveling die we willen formuleren is deze rond monitoring. Zowel in het kader van de rapportageverplichtingen als in het kader van opvolging en bijsturing van de projecten en evaluatie (zelfevaluatie en externe evaluatie) is een adequate financiële en inhoudelijke monitoring door de PG's noodzakelijk. Voor beide monitoring types werd een voorstel uitgewerkt voor een mogelijk opvolgingsinstrument. Belangrijk hierbij is dat vooral voor de inhoudelijke opvolging door al de PG's een gelijkaardig en zo gestandaardiseerd mogelijk instrument wordt geïmplementeerd. Op deze manier kunnen projectresultaten tot op programmaniveau worden geaggregeerd en kan de effectiviteit en de impact van het ganse Leader+ programma worden gemeten.

Lijst van tabellen

Tabel 1:	Het Leader+ programma	2
Tabel 2:	Lijst van interviews	6
Tabel 3:	Stand van zaken onderdeel 1	7
Tabel 4:	Stand van zaken onderdeel 3: netwerking.....	8
Tabel 5:	Overzicht financiële middelen voor Leader+ Vlaanderen, 2000-2006.....	9
Tabel 6:	Overzicht van de financiële middelen voor Leader+ Vlaanderen per programmajaar	10
Tabel 7:	N+2 regel.....	10
Tabel 8:	Geactualiseerde SWOT van het Vlaamse platteland	21
Tabel 9:	Overzicht van de beleidsprogramma's relevant voor het platteland.....	26
Tabel 10:	Overzicht ingediende en geselecteerde ontwikkelingsplannen.....	31
Tabel 11:	Overzicht van de geïdentificeerde indieningsprocedures.....	34
Tabel 12:	Ervaring van de geselecteerde plattelandsgebieden met Leader.....	36
Tabel 13:	Overzicht van de door de PG's geselecteerde prioritaire thema's	39
Tabel 14:	Voorbeelden van geïdentificeerde projecten met schaalvoordelen.....	41
Tabel 15:	Geïdentificeerde vrouwen- en jongerenverenigingen in de PG's	45
Tabel 16:	Overzicht van de geplande acties die verbetering van de endogene hulpbronnen beogen	46
Tabel 17:	Voorstel projectspecifieke indicatorenset	57
Tabel 18:	Voorstel horizontale impactindicatorenset.....	60
Tabel 19:	Scoringmethoden voor de impactindicatoren.....	61

Lijst van Figuren

Figuur 1: 2-fase mid-term evaluatie.....	1
Figuur 2: Gefaseerde aanpak.....	4
Figuur 3: Programmastructuur Leader+ in Vlaanderen	12
Figuur 4: Monitoring.....	48
Figuur 5: Voorstel financieel moitoringinstrument	52

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht behandelde evaluatievragen

Bijlage 2: Uitgewerkte projectfiche voor de inhoudelijke opvolging

Bijlage 1: Overzicht van de behandelde evaluatievragen

Evaluatievraag	Lokatie in het rapport	Status geformuleerd antwoord
Vragen over de toepassing van de Leader+ methode		
1.1 In hoeverre is bij de selectie van de PG's rekening gehouden met de specifieke kenmerken van de Leader+ methode?	5.2 Toepassing van de Leader+ methode	Beantwoord
1.2 Op welke wijze zijn de specifieke kenmerken van de Leader+ methode toegepast in andere fasen van de uitvoering van het programma?		Beantwoord
1.3 In hoeverre en op welke wijze is met de specifieke kenmerken van de Leader+ methode rekening gehouden wat de operationele activiteiten van de PG's (van uitwerking tot uitvoering) betreft?		Beantwoord
1.4 In hoeverre is ervoor gezorgd dat de in het kader van Leader+ ondersteunde benaderingen en activiteiten verschillen van die bij andere in het gebied uitgevoerde plattelandsontwikkelings- en structuurprogramma's	5.3.2 Coherentie	Beantwoord
Onderdeelspecifieke vragen		
Onderdeel 1: Geïntegreerde territoriale strategieën van experimentele aard		
Actie 1.1.1 In hoeverre heeft Leader+ verbetering helpen brengen in het organisatorische vermogen van plattelandsgemeenschappen en in de participatie door plattelandsactoren in het ontwikkelingsproces?	6.1 Onderdeel 1: geïntegreerde territoriale strategieën voor plattelandsontwikkeling	Eerste indicatie
Actie 1.1.2 In hoeverre heeft Leader+ door middel van een aanpak van onderop en een geïntegreerd experimentele strategie de complementariteit van de plattelandsontwikkeling op plaatselijk niveau bevordert en ontwikkeld?		Eerste indicatie
Actie 1.1.3. In hoeverre hebben de geselecteerde prioritaire thema's bijgedragen tot de totstandkoming van een werkelijk geïntegreerde en doelgerichte ontwikkelingsstrategie op PG niveau?		Eerste indicatie
Actie 1.1.4. In hoeverre hebben de experimentele strategieën een impact gehad op het geografisch gebied		Eerste indicatie
Onderdeel 2: Steun voor samenwerking		
Actie 2.1. In hoeverre heeft Leader+ door middel van samenwerking de overdracht van informatie, goede werkwijzen en knowhow op het gebied van plattelandsontwikkeling bevordert?	6.2 Onderdeel 2: steun voor samenwerking tussen plattelandsgebieden	Eerste indicatie
Actie 2.2. In hoeverre heeft Leader+ door middel van samenwerking tussen geografische gebieden bijgedragen tot de uitvoering van ontwikkelingsprojecten		Eerste indicatie
Actie 2.3. In welke mate gingen de samenwerkingsactiviteiten verder dan het Leader+ programma?		Eerste indicatie
Onderdeel 3: Steun voor netwerking		
Actie 3.1. In hoeverre heeft Leader+ door middel van netwerkvorming de overdracht van informatie, goede werkwijzen en knowhow op het gebied van plattelandsontwikkeling bevordert?	6.3 Onderdeel 3: Netwerkvorming	Eerste indicatie

Actie 3.2. In welke mate heeft netwerkvorming de samenwerking tussen plattelandsgebieden vergemakkelijkt		Eerste indicatie
Vragen omtrent impact vanuit oogpunt van de algemene doelstellingen van de structuurfondsen		
3.1. In hoeverre heeft het Leader+ programma bijgedragen tot de milieubescherming in de begunstigde gebieden?	6.4 Impact van het programma	Eerste indicatie
3.2. Welke bijdrage heeft het Leader+ programma geleverd om de situatie van vrouwen in de begunstigde gebieden te verbeteren? En de situatie van jongeren?		Eerste indicatie
3.3. In hoeverre heeft Leader+ nieuwe manieren helpen verkennen om de sociaal-economische levensvatbaarheid van en de kwaliteit van het bestaan in de begunstigde plattelandsgebieden te verbeteren?		Eerste indicatie
Vragen omtrent impact vanuit oogpunt van de specifieke Leader+ doelstellingen		
4.1 In hoeverre heeft Leader+ aan de bevordering en verspreiding van nieuwe geïntegreerde benaderingen van plattelandsontwikkeling bijgedragen via de toepassing van de specifieke kenmerken ervan, en met name dankzij het experimentele karakter van de strategieën, de samenwerking en de netwerkvorming?	6.4 Impact van het programma	Eerste indicatie
4.2 In hoeverre heeft Leader+ bijgedragen tot een doelmatiger gebruik van de endogene hulpbronnen (fysieke hulpbronnen, menselijke hulpbronnen, milieubronnen, enz.) in de plattelandsgebieden?		Eerste indicatie
4.3 In hoeverre heeft het programma het mainstreambeleid inzake plattelandsontwikkeling in het betrokken geografische gebied dmv de Leader+ methode aangevuld, beïnvloed of versterkt?		Eerste indicatie
Vragen over de financiering, het beheer en de evaluatie van het programma		
5.1 Welke regelingen zijn getroffen om deelneming door nieuwe PG's en gebieden te bewerkstelligen? Hoe hebben de PG's die reeds aan LEADER I en of LEADER II hebben deelgenomen, geprofiteerd van hun ervaring, vooral om de toegevoegde waarde van de specifieke kenmerken te maximaliseren?	5.4 De processen	Beantwoord
5.2 In hoeverre hebben de huidige beheers- en financieringsregelingen zoals deze door de autoriteiten, het ambtelijk apparaat en de plaatselijke partners zijn opgesteld, de impact van het programma helpen maximaliseren? In hoeverre vormden zij een belemmering voor die impact?	5.4 De processen	Beantwoord